

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola
„Helyi-területi önkormányzatok, helyi társadalom”
doktori program

A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK ÉS A CIVIL SZERVEZETEK
EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK DIMENZIÓI,
A KAPCSOLATRENDSZER FUNKCIONÁLIS ELEMZÉSÉNEK
ÉS MÉRÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Doktori értekezés témavázlata

Készítette:
Sebestény István

Témavezető:
Dr. Kákai László PhD, habil.

Pécs – Budapest
2010

Készült a Magyar Zoltán Felsőoktatási Közalapítvány ösztöndíjának támogatásával.

Tartalom

1. Problémafelvetés	3
2. Módszertani megközelítés	5
A civil tőke definiálása.....	5
Az önkormányzatok és a civil szervezetek kapcsolatának statisztikai vizsgálata.....	6
3. A civil önkormányzati együttműködés formái, dimenziói	8
Az együttműködés kialakulásának előzményei.....	8
A civil társadalom helyi megközelítésből – a civil ethosz	9
A civil társadalom belső dilemmái, mint az együttműködés gátjai	12
Az együttműködést elősegítő és hátráltató tényezők	24
A kapcsolatrendszer kialakításának folyamatai, a kapcsolatok formái	25
A civil szervezetek konkrét funkciói az önkormányzatok hatékony működésében	28
4. Várható eredmények	30
Melléklet I-II. Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata (<i>grafikonok</i>) ...	32
Források és irodalomjegyzék.....	50
Szakmai önéletrajz	59
Publikációk	61

1. Problémafelvetés

„Önkormányzunk értetek, de nélkületek!” – választotta Kákai László (2004) ezt a képletesen az önkormányzatok szájába adott mondatot könyve címéül. „Önkormányzunk veletek, és helyettetek!” – felelhetnék-e erre a helyi civil szervezetek? Erre a kérdésre nem lehet sommásan válaszolni. Ha Magyarországon az elmúlt húsz esztendő önkormányzati-civil kapcsolatrendszerére vonatkozó – mérhetetlen mennyiségű – elméleti és gyakorlati, általános és egyedi, empirikus és mélyinterjú vizsgálatait, elemzéseit, leírásait, esettanulmányait egy képzeletbeli szintézisben összegeznénk, akkor sem lehetne egységes álláspontot kialakítani a civil társadalom helyi hatalmi, döntéshozatali és közszolgáltató intézményrendszer működtetésében játszott szerepéről, annak mikéntjéről, mértékéről, és legfőképpen a helyi társadalmi élet minőségére gyakorolt hatásáról. A civil szervezetek közösségfejlesztő, szolgáltató és érdekképviseleti – *horribile dictu* – politikai tevékenysége és ennek jelentősége ugyan tagadhatatlan, de hogy ez a helyi közhatalmat ténylegesen gyakorló (párt)politikai elit alkotta önkormányzatokkal való együttműködés keretében, vagy a velük való konfrontálódás jegyében, netán az utóbbiaktól teljesen függetlenül, a civil társadalmi élet, szinte a „civil magánszféra” rejtett szegmenseiben zajlik-e, ez mind időben, mind földrajzilag jelentősen eltérhet, és változhat. S ha abban egyetértés van, hogy valamilyen szintű kapcsolat mindenképpen – s szinte mindenhol – létezik a két szféra között, akkor abból az is következik, hogy ez tárgyi, anyagi és nem anyagi jellegű, szellemi és virtuális javak áramlását is hordozza magában. Ez az áramlás pedig nem pusztán egyirányú allokációt jelent, hanem bizonyos értelemben *cserét* feltételez, melyben mindkét fél valamilyen szinten előnyöket vél, remél és jobb esetben ki is aknáz. Hovatovább, e kooperáció során olyan társadalmi haszon, „társadalmi hozzáadott érték” („*social value added*”¹) is képződhet, melyből kölcsönösen részesülhet a helyi társadalom és az önkormányzat is. Amennyiben elméleti szinten kísérletet tehetünk ennek a folyamatnak az elemzésére, úgy teljesen érthetően vetődik fel az a kérdés, hogy ennek hatása, eredménye mérhető-e.

Más szavakkal, ha a helyi önkormányzatok és civil szervezetek kapcsolatrendszerének feltérképezésére, leírására vállalkozunk, két egymástól – legalábbis kiinduláskor – eltérő irányból célszerű kiindulni, és a feladat az, hogy a végén valamilyen találkozási pontot találjunk. Az egyik az *elméleti megközelítés*, melynek során megkíséreljük e

¹ “*Social added value* describes the benefits a business or organisation provides in terms of its social and environmental impact.” – A *társadalmi hozzáadott érték* azt a hasznót, nyereséget jelenti, mely az üzleti vagy nonprofit szervezetek szolgáltatásainak társadalmi vagy környezeti hatásában fejeződik ki. (Snavelly–Desai 2001:60)

kapcsolatrendszer lényegét, összetevőit, dimenzióit, funkcióit, megjelenési formáit feltárni. Mindezek előtt azonban megpróbáljuk ezt a jelenséget beágyazni az 1980-as években megjelenő új fogalom, a társadalmi tőke körül kialakult tudományos vita kontextusába. Hogy miért is, arra Sík Endre szavaival válaszolhatunk: „... mert a társadalmi tőke fogalma szinte megkerülhetetlen egy mai gazdaság-szociológus számára. (...) A társadalmi tőke fogalomra alapozó elemzés terjed, mint a bozóttűz. Manapság nehéz olyan antropológiai vagy gazdaság-szociológiai elemzést végezni, amely során ne kényszerülne a szerző a társadalmi tőke fogalmát használni.” (Sík 2006:72) E „kényszernek” engedve, valamint a társadalmi tőke körüli definíciós viták helyi önkormányzati-civil szintre való logikai-spekulatív dedukciója révén felmerült bennünk a *civil tőke* fogalmának kísérleti jellegű megalkotása. Ennek bővebb kifejtését az erről szóló önálló fejezetben fogjuk megtenni, de előljáróban azért mindenképpen érdemes Fukuyamára hivatkozni, aki általánosságban a társadalmi tőkével kapcsolatban a következő téziseket állítja fel:

1. A tudásalapú, poszt-indusztriális társadalomra való áttérés alapjaiban rombolja le a társadalom által addig létrehozott belső határokat és olyan mértékű szétbomlást, szétszervezést okoz a társadalmakban, ami szükségszerűen elvezet egy új társadalmi önszerveződéshez, amelyben a civil társadalom kulcsfontosságú szerepet tölt be.

2. Az egyes országok, társadalmak gazdaságának sikerességét, jólétét meghatározza a társadalmi tőke mennyisége és minősége, a bizalom hatósugara, rádiusza.

3. A civil társadalom a társadalmi önszerveződés kovásza, és ezáltal a társadalmi tőke hordozója és teremtésének egyik színhelye. (Kolumbán 2010 nyomán)

Fukuyama a társadalmi tőkét ekképpen definiálja:

„Azoknak az informális értékeknek és normáknak az összessége, amelyeket egy csoport tagjai követnek, s amelyek ezáltal lehetővé teszik az együttműködést közöttük. Ha a csoport tagjai bízhatnak abban, hogy a többiek megbízhatóan és becsületesen viselkednek, akkor bizalom köti össze őket...A társadalmi tőkét képező normák között feltétlenül szerepelniük kell olyan erényeknek, mint az igazmondás, a vállalt kötelezettségek teljesítése és a kölcsönösség.” (Fukuyama 2000:33–34.)

A fentiekben – mutatis mutandis – már megragadható az országok és társadalmak helyére becserélhető településekre és helyi társadalmakra vonatkozathatóan a civil tőke értelmezésének lehetősége. A Fukuyama által említett *kovász* lehet az a katalizátor, amelynek hatásait vizsgálva határozhatjuk meg a civil-önkormányzati együttműködés valós hatásait, eredményeit.

A másik megközelítés az empiria oldaláról próbálja felvázolni e kapcsolatrendszer mennyiségi összetevőit. A statisztikai adatok szintjéről kiindulva próbálunk olyan kapcsolati formákat nevesíteni, melyekben a számszerűsíthető haszonáramlás minőségi változások és tényleges funkciók kialakulásának és ezeknek a civil szektor általi betöltésének tényét támasztják alá. Ebben a részben egyfelől a funkciók meghatározása, másfelől a magyarországi statisztikai felvételek eredményeinek bemutatása és elemzése segítségével egy pillanatfelvételt is készítünk az adott időszak konkrét együttműködési típusai mennyiségi ismérveinek számadatok formájában való közzététele által. Ennek okára és módszerére szintén külön fejezetben térünk ki.

Végezetül a *mérhetőség* problémája kapcsán próbálunk meg a rendelkezésre álló nagy mennyiségű empirikus adat felhasználásával – és újrahasznosításával –, valamint az ezekből képzett szintetikus mutatók segítségével olyan indikátorrendszert kialakítani, mely reményeink szerint alkalmas lehet az önkormányzati-civil együttműködés, a közfeladatokban való civil részvétel mértékének, teljesítményének mérésére. Ebben a részben ugyan csak korábbi évek adatelvételeire támaszkodva tudjuk kísérleti jelleggel felvillantani ezeknek a mutatószámoknak az értelmét és tartalmát, azonban ennek a „prezentációnak” a célja elsősorban nem a mögöttük levő tényadatok közzététele, hanem ezeknek az indikátoroknak általános operacionalizálása, mobilizálása lehetőségének bizonyítása.

2. Módszertani megközelítés

A civil tőke definiálása

A témakörhöz kapcsolódó kutatói tevékenység párhuzamos; egyfelől a társadalmi tőke vonatkozásában egy irodalom-feldolgozási folyamatot feltételez, melynek során a témában – a teljesség igénye nélkül – fellelhető legfontosabb szakmai megnyilatkozásoknak egy tömör esszenciáját, a társadalmi tőke egymással néha vitatkozó, néha egymásra építő elméleti megfogalmazásainak egy olyan láncolatát kívánjuk bemutatni, melyre felfűzhetőek az általunk definiálni kívánt civil tőkére jellemző sajátosságok is. A társadalmi tőke fogalmának tisztázása, illetve a civil tőke kísérleti definiálása során elsősorban a téma legjelentősebb szakértőinek (Bourdieu, Coleman és Putnam) nézeteit vettük alapul, de hazai kutatók eszmefuttatásait és interpretációit is (Sík2006, 2010; Orbán–Szántó 2005; Vercseg 2004b.).

Kiindulásképpen felállítjuk a civil tőke „munkadefinícióját”, és ezt a hipotetikus fogalmat szándékozunk tételesen a fenti szerzőknek a társadalmi tőke tárgykörében leírt

gondolati rendszerében megmeríteni, a közös, illetve eltérő jegyeket feltérképezni, az általánosból a speciális szintre való levezetésének lehetőségeit feltárni, s egyáltalán ennek a derivátumnak létét és létjogosultságát alátámasztani.

Mindez mondhatjuk azt, hogy a civil tőke az általános értelemben vett társadalmi tőke speciális esete, mely a helyi közhatalom letéteményese és a formálisan vagy informálisan intézményesült civil társadalom kontextusában, hálózatrendszerében értelmezhető. Ennek megfelelően a civil tőke a lokális hálózatokat alkotó elemek – a helyi társadalom szereplői, úgy mint civil szervezetek, körök, klubok, egyéb társadalmi önszerveződések, valamint az önkormányzat – közötti kapcsolatok összességében manifesztálódik, nem tehát magukban a szereplőkben, mint például az emberi tőke².

A továbbiakban kitérünk még a civil tőke – társadalmi tőkéhez is viszonyítható tulajdonságaira, és egyéb tőkeformákra való konvertálhatóságára is. Ennek kapcsán feltételezzük azt is, hogy a helyi önkormányzati-civil együttműködés folyamán és a civilek által ellátott funkciók gyakorlása során megjelenő outputok (kitermelt közjavak) nemcsak az önkormányzatok részéről nyújtott anyagi, hanem a civil társadalom kapcsolati tőkéjének – jelesül a civil tőkének – a hozadéka.

Ennek a hozadéknak a mérése viszont visszavezet a téma kezdeti empirikus megközelítéséhez, és reményeink szerint végeredményként éppen a civil tőke és mérhetősége – vagy a megfelelő indikátorok létezése – lesz egymás létezésének kölcsönös bizonyítéka. Leegyszerűsítve, miután empirikus módszerrel „felfedezhetjük” és mérhetjük a civil-önkormányzati kapcsolatokról eredő tőke- és haszonáramlást, sőt a „társadalmi hozzáadott értéket”³ is, és az önkormányzatok részéről nyújtott támogatásokat is felfoghatjuk tőkeként, befektetésként, melynek hozadéka, „társadalmi profitja” a civil szervezetek tevékenysége során realizálódik, akkor e folyamat egyben feltételezi a kapcsolati háló civil tőkeként való működését, vagyis meglétét is.

Az önkormányzatok és a civil szervezetek kapcsolatának statisztikai vizsgálata

A nonprofit szektor teljes körű statisztikai megfigyelése 1990-es évek elején indult a Központi Statisztikai Hivatalban. Jelen sorok szerzője a kezdetektől részt vett az éves gyakoriságú adatgyűjtések lebonyolításában, az adatok feldolgozásában és elemzésében. A szféra tevékenységének, hatókörének vizsgálata során kiderült, hogy a szervezetek mintegy

² A munkadefiníció Kis (2006:2) társadalmi tőke fogalmának átalakításával született.

³ Gondoljunk például a helyi civil társadalom által a köz érdekében végzett önkéntes munkára.

kétharmada, helyi szinten működik, vagyis földrajzi behatároltsága megegyezik a helyi önkormányzatok igazgatási és ellátási körzetével. S miután közös területből fakadóan sok „érdekeltségi átfedés” van közöttük⁴, célszerűnek tartottuk a közöttük levő kapcsolatrendszer gazdasági társadalmi összetevőinek statisztikai feltérképezését is. Ebből a felvetésből született meg a hivatalban egy önálló, négyévenkénti adatgyűjtés, melyben az adatszolgáltatók az önkormányzatok voltak, a kérdések, pedig a különböző kapcsolati formákat mennyiségi ismérvek alapján írják le. Az 1996-ra és 2000-re vonatkozó vizsgálatok adatai publikálásra is kerültek (Sebestény 1998, 2002a, 2002b), a 2004-es év adatai viszont mind a mai napig nem jelentek meg nyilvánosan⁵. Miután azonban így ezek az információk a „legfrissebbek”, azon kívül – ahogy a bevezetésben leírtuk – célunk nem csupán az információszolgáltatás, hanem a módszer működés közbeni bemutatása, megragadjuk az alkalmat, és a dolgozat második részében részletesen bemutatjuk az adatfelvétel eredményeit⁶. A „nyersadatok” teljes feldolgozása, javítása, pótlása, az elemzéshez szükséges adatbázis előállítás, a táblázatok és grafikonok elkészítése ebből adódóan jelen tanulmány céljából végeztük el⁷.

Miután a kapcsolati formák közül a legjelentősebbnek az önkormányzatok által folyósított pénzügyi támogatások tekinthetők. Miután erre vonatkozóan az éves nonprofit adatfelvételtől idősoros adatokkal is rendelkezünk, szükségesnek tartjuk ennek alakulását külön is górcső alá venni, hisz a vizsgálható 1993–2007 közötti időszak alatt a civil-önkormányzati kapcsolatrendszer olyan tapasztalható minőségi változásokon ment keresztül, aminek mindenképpen tükröződnie kell e mintegy 15 év mennyiségi mutatóiban is.

A több mint évtizedes kutatói, statisztikusi gyakorlat, a helyi és országos civil közéletben szerzett tapasztalatok alapján e bonyolult témakört azonban mindenképp előtte a helyi együttműködés kialakulásának, okainak, dimenzióinak és nem utolsósorban funkcióknak a meghatározásával kívánjuk bevezetni. Mindehhez – anélkül, hogy a témában elmélyednénk és neves szerzők erre vonatkozó szakirodalmat feldolgoznánk – a civil társadalomnak egy sajátos értelmezését is közreadjuk. Ennek oka a civil tőke korábbiakban leírt munkadefiníciójának a mindennapi életben való megjelenési formáinak megvilágítása, nevesítése.

⁴ Erről bővebben a „Az együttműködést elősegítő és hátráltató tényezők” című részben szólnak.

⁵ A 2004-re vonatkozó kérdőív adatfelvétel megtörtént, azonban utána hivatali átszervezési okok miatt az adatfeldolgozás elmaradt. Miután tervben szerepelt a 2008-ra vonatkozó hasonló vizsgálat lebonyolítása is, célszerűnek tűnt a 2004-es adatoknak 2009-ben történő közös publikálása, így – ha némi késéssel is – de az idősoros elemzéshez szükséges információk hozzáférhetővé váltak volna az 1996–2008 közötti időszakra. Időközben azonban a hivatal vezetése az adatgyűjtést megszüntette, így a 2008-as lekérdezésre nem került sor.

⁶ Emellett a mellékletben bőséges táblaanyag áll rendelkezésre a további elemzésekhez.

⁷ Az utólagos feldolgozáshoz és az adatok publikálásához a KSH hozzájárult.

3. A civil önkormányzati együttműködés formái, dimenziói

Az együttműködés kialakulásának előzményei

A települési önkormányzatok felállásával 1990-ben egy teljesen új korszak kezdődött a magyar közigazgatás történetében. A városok, községek elnyerték tényleges függetlenségüket, azonban azt, hogy ez mi mindennel jár, még nem láthatták világosan. A „hirtelen” rájuk szakadt szabadság mindennapi életben való alkalmazása az első időszakban számos problémát felvetett, ám azért a több-kevesebb közigazgatási gyakorlattal rendelkező képviselőtestületek és polgármesterek mégis ki tudták alakítani működési rendjüket a törvény által meghatározott keretek és útmutatások alapján. A demokratikus választások eredményeképpen helyi hatalomhoz jutó új vezetés kellő legitimációs munícióval rendelkezett ahhoz, hogy úgy gondolja, nincs szüksége arra, hogy a kiépült közigazgatási rendszer mellett „másokat” is közvetlenül bevonjon a lokális ügyek intézésébe.

Ezzel egy időben indult a civil társadalom újjászületése is, számos egyesület, alapítvány kezdte el működését. Ezek többsége helyi szinten fejtette ki tevékenységét, vagy olyan feladatok végzésére, olyan célok, programok megvalósítására vállalkozott, melyek az adott településen élők mindennapi életének, környezetének jobbítását szolgálták. Tették mindezt közismerten szerény anyagi körülmények közepette, hiszen bevételük jórészt saját forrásokból és a – korlátozottan elérhető – magántámogatásokból származott (Bocz et al. 1995, 1997, 1999, 2002, 2005; Nagy–Sebestény–Szabó 2008, 2009, 2010).

Az önkormányzatok nagy része az első időszakban igyekezett „nem tudomást venni” a helyi civil szektor létezéséről olyan értelemben, hogy úgy vélték, a civileknek jogában áll létezni, de lehetőség szerint ne zavarják, és főleg ne szóljanak bele a testület munkájába. (Kákai 2004) A velük való kapcsolattartást egyáltalán nem tartották fontosnak, sőt megpróbálták őket úgy elkerülni, mint siető járókelő a kéregetőt, hisz akkori meggyőződésük szerint a civil szervezetek csak akkor és azért bukkannak fel, hogy pénzt kérjenek.

Ugyanakkor egyre több önkormányzatnak kellett szembenézni azzal is, hogy az intézményi struktúra fenntartása, a tervbe vett fejlesztések végrehajtása és a sokasodó közfeladatok ellátása mellett az erre fordítható források nem, hogy növekedtek, hanem sok esetben szűkültek, így számba kellett venni, hogy milyen „külső” segítségre számíthatnak.

Ezzel párhuzamosan lezajlott a civil szektor társadalmi emancipációja, ami abban nyilvánult meg, hogy mind a kormányzat, mind a lakosság, de még valamelyest az üzleti

szféra szemében is a kezdetben oly sokszor gyanakvással kísért civil szervezetek már „elismert” részét képezték az ily módon tehát háromszektorúnak tekintett társadalmi intézményrendszernek. E két készlet hatására indult el egyfajta általános közeledés az önkormányzatok részéről a civilek felé. A terep végül is nem volt teljesen ismeretlen számukra, hisz a nonprofit forma adta lehetőségekkel már korábban is éltek: számos (köz)alapítványt, közhasznú társaságot, települési szövetséget stb. ők maguk is létrehoztak. Ehhez képest mégis jelentős lépésnek tekinthető a nyitás a „klasszikus” civilek felé, mely egyben paradigmaváltásként is felfogható.

A civil társadalom helyi megközelítésből – a civil ethosz

A civil társadalom lényegéről, mibenlétéről könyvtárnyi irodalom született az elmúlt évtizedekben, sőt évszázadokban. Kiváló társadalomtudósok sora fogalmazta meg, mit is jelent – számára – ez a fogalom, milyen sajátosságai vannak, és valószínűleg számos általános érvényű definíciót is idézhetnénk. Nem célunk, hogy ezekre hivatkozva, ezekből kiindulva egy újabb meghatározással kísérletezzem, inkább – felvállalva a szubjektivitás és a leegyszerűsítés ódiáját – a jelenlegi magyar civil társadalom szerepéről, funkciójáról kialakult nézeteinket próbáljuk röviden összefoglalni. Úgy vélem, a civil közéleti tevékenységet előidéző és irányító, de nehezen megfogható „lényeg”, amit talán nevezhetünk *civil ethosznak* is, nem önmagában létező jelenségnek, hanem az adott társadalmi viszonyokra adott ösztönös válasznak is tekinthetjük. Ez a válasz néhol tagadó, néhol alternatívát kereső, de semmiképpen sem független a mindenkori *állam* által meghatározott társadalmi, gazdasági és politikai környezettől. Más szavakkal a civil ethosz nem más, mint az „állami ethosz” valamilyen ellenpárja, s egyszersmind legtöbb összetevője éppen emiatt a közhatalom jellemzőiből vezethető le.

Természetesen tudjuk azt, hogy a civil társadalmat, ezt a bonyolult és összetett viszonyrendszert, nem lehet csak e két „szektor” dialektikus vizsgálatával megmagyarázni, hiszen mindkettőt a gazdasági, üzleti és a magánszféra is alakítja, befolyásolja, s így az inkább a „többiek” kölcsönhatásának eredőjeként fogható fel. Ugyanakkor nem kétséges, hogy a mindenkori állam tekinthető a legnagyobb tényezőnek, így – némileg leegyszerűsítve is – de megengedhető, hogy a civil ethoszt most csak ebben a kontextusban elemezzük.

Ha a civil társadalom lehetséges funkciói felől közelítünk a témához, szintén azt tapasztalhatjuk, hogy ezek az állami funkciók mellett, azokat kiegészítve, illetve azokra való

reakcióként léteznek. A teljesség igénye nélkül a legfontosabbként az alábbiakat említhetjük meg.

Közjavak, közszolgáltatások biztosítása

Az állam ugyan éppen erre a feladatra jött létre, azonban ezt maradéktalanul nem tudja ellátni. Emellett a társadalom elvárásai általában gyorsabban változnak és nőnek, mintsem az állam ezekkel lépést tudna – akarna – tartani. A hiányok pótlását, a rések betömését – amennyiben nem óhajtanak a helyzetbe beletörődni – a civileknek vagy maguknak kell megoldaniuk, vagy nyomásgyakorlással érhetik el, hogy a plusz-szolgáltatások beépüljenek a közjóléti „alapellátásba”.

Speciális és részigények kielégítése

Az államtól nem várható el, hogy egyedi szolgáltatásokat nyújtson, az ő feladata az átlagos, tömegellátás biztosítása a társadalom valamennyi tagja számára. Az előzőhöz hasonlóan, ezen igények kielégítése a civil kezdeményezések létezésétől függ.

Az állami közintézményrendszer támogatása

A mindenható állam megszűnésével a közintézményrendszer fenntarthatósága veszélybe került, nem beszélve a kívánatos fejlesztésekről, korszerűsítésekről. A kieső, illetve csökkenő állami források pótlásáról – mint fogyasztóknak saját érdekükben – a civil társadalomnak kényszerűen magának kell gondoskodnia.

Szolidaritás, jótékonyság

Ez a tradicionális funkció nem szorul különösebb magyarázatra. Az elesettek, a rászorulóknak támogatása, a társadalmi igazságosság nevében végzett jószolgálati tevékenység az egyik alapvető civil érték.

Érdekegyesítés, érdekérvényesítés és -képviselet

A politikai érdekérvényesítés eszköze (vagy célja?) a hatalom megszerzése, az állam vezetése. A demokrácia lényege a többségi akarat érvényre juttatása, és a kisebbségi törekvések „tiszteletben tartása”. A sokszínű civil társadalmat alkotó csoportok, rétegek arányos képviselete, a kisebbségi érdek tekintetbe vétele, a hatalom „civilbaráttá” formálása nem valósulhat meg a civilek aktív, de szigorúan csak erre kiterjedő közéleti, véleményformáló és figyelem-felhívó tevékenysége nélkül.

Társadalmi ellenőrzés a hatalom felett

A képviselői demokráciákban a hatalom birtokosai adott időre kapnak felhatalmazást az állam irányítására. Ugyanakkor elengedhetetlenül szükséges e hatalom folyamatos ellenőrzése, a döntések és magának a döntési mechanizmusnak a figyelemmel kísérése. A civil társadalom érettségét talán éppen ennek a funkciónak a gyakorlása alapján lehet lemérni.

Önálló közösségi „ügyintézés”, közéleti aktivitás

Az államnak nem az a feladata, hogy a társadalom minden „ügyét intézze”. Egyrészt nem is képes rá, másrészt pedig régen rossz, ha minden ügyben a túlterjeszkedett állam hozza meg a döntést. A szubszidiaritás elvének megfelelően a döntéseket azon a helyen kell meghozni, ahol azok hatásai is érvényesülnek. Az állam „hajlamos” arra, hogy olyan kérdésekben is döntést hozzon, amelyek nem tartoznak rá. Működő civil társadalom hiányában feljogosítva érezheti magát, hogy ezt megtegye. Ennek megakadályozása viszont a civilek „kötelessége”.

Közösségépítés, közösségi rekreáció

Ezt a feladatot szintén „célszerű” helyben, a közhatalom beavatkozása nélkül ellátni. A helyi közösségi szolgáltatások megfelelő biztosítása akkor található a valós igényekkel, ha azt maguk az igénybevevők szervezik meg, és az állami részvétel legfeljebb a támogatásra szorítkozik.

Önkifejezés, a tenniakarás terepe

Az államnak addig van szüksége az egyének szolgálataira, amíg azt a maga számításai szerint kifizetődően a közjó szolgálatába tudja állítani. Ha ez megszűnik, az egyén az állam számára csak „szükséges teher”, akinek létfeltételeit azonban minimális szinten köteles biztosítani. Ugyanakkor ezekben az emberekben rengeteg „fölös energia” van, amelynek pozitív társadalmi hasznosulására a civil közélet biztosíthat kereteket. Ennek „megszervezése” talán a civil társadalom legfontosabb feladata.

Ezek a funkciók azonban önmagukban nem tudnak érvényesülni. Akármennyire is „függetleníteni” szeretnénk az állami-önkormányzati szerepvállalástól, mindig ez utóbbi határozza meg, végül is milyen mértékben képes a civil társadalom szándékait és lehetőségeit valóságos cselekvéssé formálni. (S ez igaz akkor is, ha tudjuk, a civileknek elvben és gyakorlatban is van lehetőségük arra, hogy az államot a maguk eszközeivel formálják. Az már

más kérdés, mennyire tudnak élni ezzel.) Hiszen mind a diktatórikus „civilfób”, mind a túlzott „atyai gondoskodó”, állam fékezőleg hat az alulról jövő kezdeményezések kibontakozására. Az előbbi a kénytelen, az utóbbi a kényelmes passzivitás irányába tereli a civileket. Lehet azonban a hatalom még oly jóindulatú, próbálhat partneri viszonyt kialakítani a civil társadalommal, ösztönözheti tevékenységüket, az eltérő motívumok, a különböző „világnézet” eleve magában hordozza az egymás meg nem értéséből kiinduló súrlódásokat, konfliktusokat. De miből is fakad ez a folyamatosan – és szinte mondhatni, konkrét ügyektől is elvonatkoztatható – disszonancia? (Sebestény 2006a) Mielőtt erre a kérdésre választ keresnénk, érdemes kitérnünk azokra a problémákra – dilemmákra – melyek a helyi civil szféra egységes fellépését, kohézióját, következésképpen a kooperációs képességét gyengítik.

A civil társadalom belső dilemmái, mint az együttműködés gátjai

Bár a háromszektorú gazdaság létét ugyan már mind az állam, mind az üzleti világ többé-kevésbé fel- és elismerte, és a lakosság is a társadalmi felépítmény szerves részeként tekint a civil szférára, mégis úgy tűnik sok esetben maguk a civil szereplők bizonytalanok abban, hol is van a „helyük”. Ez a betagozódási folyamat sokkal akadozóbban halad előre, mint ahogy ez a szektor napjainkban vitathatatlan súlyából, fontosságából, megkerülhetetlenségéből következően elvárható lenne. Természetesen a jelenség nem általánosítható, számos konkrét példát hozhatnánk fel a jól működő, öntudatos civil aktivitás meglétére, az új struktúrába való zökkenőmentes beilleszkedésre, ám a hétköznapi tapasztalataink azt mutatják, hogy ezek ellenére létezik valamiféle nehezen megragadható problémahalmaz, melynek csupán megfogalmazása, összetevőinek meghatározása sem könnyű feladat. Mindenesetre érdemes kísérletet tenni, hogy a teljesség igénye nélkül felsoroljunk néhány olyan dilemmát, melyek véleményünk szerint – kimondva vagy kimondatlanul – de foglalkoztatják a szektor legkülönbözőbb szintjein tevékenykedő szereplőit. E diagnózisnak korántsem nevezhető gondolatsor nem óhajt és nem is adhat ezekre válaszokat, de talán hozzájárul ahhoz, hogy azok, akiknek viszont előbb-utóbb meg kell találniuk a – valószínűleg egyedenként és esetenként is eltérő – megoldást, első lépésként szembesülni tudjanak ezekkel a kihívásokkal.

Függetlenség vs. kiszolgáltatottság

A civilség egyik legfontosabb definitív kritériuma a *függetlenség*. Függetlennek lenni az (állam)hatalomtól, pártoktól, az üzleti világtól, általában a társadalom erőviszonyait alakító hagyományos formációktól és nem utolsó sorban egymástól. E függetlenség feladása,

bárminemű csorbítása könnyen annak a lényegnek az elvesztésével járna, mely e mozgalom alapját képezi. Sarkítottan fogalmazva, a szervezet életre hívója tulajdonképpen maga a tagadás, az a cselekvésre ösztönző felismerés, hogy a központilag felépített és irányított struktúrában (legyen az a legdemokratikusabb is) való önkéntes vagy kényszerű részvétel a szabadságról való részleges lemondást jelenti. Jóllehet, az ebbe formálisan be nem tagozódó, ám szervezeti keretek között működő és relatíve nagy mozgástérrel bíró kisközösségek kialakításához is – a függetlenség hivatalos elismer(tet)ése érdekében – el kellett fogadni bizonyos külső korlátokat (jogrend, gazdálkodási szabályok stb.), de további engedményeket nem célszerű tenni.

Ugyanakkor a működéshez, fennmaradáshoz pénzügyi *támogatás* szükségeltetik. Ezt valamilyen forrásból biztosítani kell, az önfenntartó „nonprofit” szervezet meglehetősen ritka jelenség, és ráadásul tevékenységüket tekintve ezek állnak legmesszebb a hétköznapi értelemben vett közérdekű civil kezdeményezésektől. Támogató ugyan lehet maga a tagság, az érintettek vagy érdekeltek, netán szintén „független” nagylelkű magánszemélyek, cégek, de – a világon bárhol is – a szektor bevételi szerkezetének tanulmányozása során látható, hogy az *állam* ebből a körből nem hagyható ki. Az állami támogatásnak persze lehetnek közvetet(tebb) formái is (normatívák, szerződéses feladatátadás, 1 százalék, adó-visszatérítés stb.), melyek kevésbé tűnnek „alamizsnának”, attól azok még a függetlenséget leginkább veszélyeztető aktortól származnak. És máris megfogalmazódik az első dilemma. Hogyan lehet független egy olyan szervezet, melyet köldökzsinór köt a kormányzati szervekhez, minisztériumokhoz, önkormányzathoz? Még markánsabban vetődik fel ez akkor, ha történetesen olyan alapítványról, egyesületről van szó, mely programjában, céljait tekintve éppen „szembemegy” a hatalom elképzeléseivel, szándékaival. Hogyan tiltakozzon egy helyi környezetvédő szervezet az önkormányzat „természetromboló” beruházása ellen, ha éppen működési támogatást kér tőle? És ha nem kapja meg, nem lesz elegendő pénze akciókra, rendezvényekre, szórólapra, szakértők bevonására, netán ügyvédre. Függetlenség vagy tevékenység – szélsőséges esetben így is megfogalmazható a helyzet. És ha meg is kapja a támogatást, vajon nem azért, hogy „csendben maradjon”? Vagy gondoljunk csak pusztán az önkormányzati ingatlanok, infrastruktúra – meglehetősen gyakran előforduló, és nemes gesztusnak értékelhető – ingyenes használatára. Vajon Damoklész kardjaként nem lóg-e a fejük felett annak a lehetősége, hogy mindez megszűnhet, ha a szervezet „nem jól viselkedik”? A másik oldalnak könnyű a dolga, hisz ezeket a „fenyegetéseket” – feltéve, hogy szándékában áll – még kódolva sem kell közölnie, a szervezetek ezt akkor is így (ít)élik meg

nap, mint nap. Akkor is, ha tisztában vannak azzal, hogy tevékenységük közhaszna megkérdőjelezhetetlen.

Milyen választ tudnak erre adni a civilek? Hogyan próbálják a függetlenségüket is és magukat is fenntartani? *„Független szervezet vagyunk, nem kérünk és nem is kapunk semmiféle állami támogatást!”* – hallhattuk már sokszor szervezeti vezetők bemutatkozása során. Más szavakkal a függetlenség deklarálása kimerül annak anyagi javakra való degradálásában. Igaz, a valóságban tényleg erről van szó. Kevésbé tehetős szervezetek azonban – és ebből van a több – ezt az elhatárolódást nem engedhetik meg maguknak. S ha nem tudják túltenni magukat ezen az ambivalencián, sok esetben ők is a verbális deklarációs eszköztárba nyúlnak. *„Az önkormányzat tartsa tiszteletben a civil szervezetek autonómiáját.”* Ilyen és ehhez hasonló mondatokkal sokszor találkozhattunk különböző fórumokon, együttműködési megállapodásokban, felhívásokban stb., akkor is, amikor a fent említett probléma nem is merült fel. Ennek az elismertetési kényszernek azonban más a funkciója, arra hivatott, hogy csökkentse a kiszolgáltatottsági érzés okozta frusztrációs hatást. Ennek erőteljesebb, de szintén gyakran tapasztalható megnyilvánulási formája az, amikor a civil szervezetek az állami szervek, önkormányzatok részéről érkező kezdeményezéseket, javaslatokat „ab ovo” azzal a gyanúperrel kezelik, és ennek hangot is adnak, hogy ezek a függetlenségük csökkentésére, tevékenységük külső befolyásolására irányulnak. Ezek a gyakorta megalapozatlan előfeltevések fölösleges konfliktushelyzeteket teremtenek az amúgy sem problémamentes viszonyrendszerben, és ettől a kommunikációs csatornák – illetve radikálisabb reakciók esetében a támogatási források is – időről-időre eldugulhatnak.

Természetesen nem állítjuk, hogy a hatalmi szféra soha sem próbálna olyan lépéseket tenni, melyek célja a civilek kordában tartása, lekenyerezése – *horribile dictu* – megosztása lenne, és emiatt a civilek gyanakvása teljesen alaptalan lenne, de úgy vélem, a téma szempontjából ez most kevésbé érdekes. Sokkal inkább az, hogy mi módon tudja a szektor általánosságban elfogadni és feldolgozni a kényszerű és tényszerű támogatottság állapotát. Hiszen még a magyar kifejezés sem túl szerencsés, támogatni a gyengét, a kiszolgáltatottat kell, s ezt csak az erősebb teheti, így ez automatikusan az alá-fölérendeltségi viszonyt feltételezi. Lehet-e a támogatottságot és függetlenséget másként, mint egymást kizáró ellentétet értelmezni? Lehet-e a formálisan egyirányú pénzáramlást „üzleti tranzakcióként” felfogni? A válasz egyértelműen igen, és ennek alátámasztásához szükséges ideológiai muníciót szintén az életből vett példákból nyerhetünk.

Gyakran hallható a támogatások kieszközlésekor érvként, hogy a civil szervezet olyan közhasznú tevékenység elvégzésének biztosításához „igényel” hozzájárulást, mely egyébként az állam, önkormányzat feladatkörébe tartozik, és ebből fakadóan megilleti őt az ehhez szükséges részesedés a közpénzekből. (Ennek intézményesült formája is van, a szerződéses feladatátvállalás, ez azonban már éppen hivatalos volta miatt nem érinti ezt a problémakört). A támogatás illetén felfogása sokkal praktikusabb, öntudatosabb civil hozzáállásra vall, a függetlenségi dilemma ebben az esetben valószínűleg nem is kerül előtérbe. Kevésbé gyakorlatias, de annál logikusabbnak tűnik az a vélekedés, miszerint a közvetett demokrácia elvén megválasztott képviselői szerveknek a redisztribúciós folyamat során is az őket megbízó adófizető civil társadalom akaratát kell végrehajtani („ők vannak miértünk, nem fordítva”), így kötelességük ez utóbbiból közvetlenül szerveződött közösségek anyagi támogatása is. Ez utóbbi két érvelés már túllépett a dilemma feloldhatatlanságán, oly módon, hogy a civil szektort és így magukat a szervezeteket is a társadalmi, gazdasági és politikai szerkezet *részének* tekinti, melynek megvannak a maga kötelességei és – ami a lényeg – *jogai*.

Így a függetlenség fogalmának már egészen más a tartalma. A társadalmi játékszabályok *önkéntes* betartása mindenkit feljogosít arra, hogy a közjavakból súlyának, helyzetének megfelelő részesedést kapjon. Ezáltal a függetlenség is független változóvá válik a pénzügyi körülményektől. Főleg akkor, ha eljutunk ahhoz a felismeréshez is, hogy itt nem két homogén elem viszonyáról van szó, hiszen a döntéshozó hatalom meglehetősen összetett rendszer. Ennek csak egy eleme az újraelosztó funkció, és az ellenőrzési és hatósági jogkör pedig mégiscsak valamiféle demokratikus kontroll alatt áll. A civil szervezetek által fenntartani kívánt és óvandó függetlenség pedig ez utóbbival van kapcsolatban.

A támogatótól való tényleges vagy vélt függőség természetesen akkor bukkan fel, ha egy szervezet bevételeinek jelentős része egyetlen adományozótól származik, és annál inkább, minél nagyobb arányban. A fenti elemzés ennek legtipikusabb esetére, az állam és annak szerveitől kapott hozzájáruláshoz „járuló” kiszolgáltatottságra vonatkozott, de ez a jelenség megragadható akkor is, ha a kizárólagos szponzor történetesen egy vállalat, egy párt, egy külföldi szervezet, az egyház, vagy éppenséggel egy jómódú magánszemély. Vajon ekkor milyen mértékben érvényesül az adott egyesület, alapítvány tevékenységében – adomány(tovább)osztó szervezetek esetében az objektív döntéshozatalban – az ismert vagy gyanított támogatói akarat iránti engedelmesség, elvárásoknak való megfelelés, a lojalitás? És itt még az előbbieken említett „közjogi státusra” sem lehet hivatkozni, legfeljebb arra, hogy „viszont” az államtól való függetlenség töretlen, és különben is a cél szentesíti a pénzeszközt.

Az anyagi kiszolgáltatottság és a megfelelő mozgástér együttes megléte a mindennapi élet legkülönbözőbb területén is megjelenik. Gondoljunk csak az állami segélyből, dotációból élő tiltakozó munkanélküliekre, kistermelőkre vagy a vállalati belső ellenőrökre, akik szintén kerülhetnek konfliktusba kenyéradójukkal. Jóllehet, a jogi garanciák formálisan ki is zárják annak lehetőségét, hogy méltánytalan retorziók érijék őket, ennek permanens veszélye nyilvánvalóan tudatosul bennük. Feltehetjük azonban, hogy nekik nincs szükségük arra, hogy „helyzetük” bizonyítására felesleges energiákat fordítsanak. Mindez viszont egy hallgatólagos társadalmi konszenzus eredménye, melynek lényege az, hogy a felek „elfogadták” egymást, és nem kérdőjelezik meg egymás legitimitását. A civil szektor esetében, úgy tűnik, ez a folyamat általánosan és teljes körűen még nem zárult le, és a helykeresés, a megfelelő stabil pozíciók elfoglalása, vagyis a korábban említett társadalmi beágyazódás még nem ért véget. Ennek a felszíni megjelenése a függetlenség és a kiszolgáltatottság elő-előbukkanó dilemmája.

Legitimitás

Az előzőkben többször is felmerült a legitimitás kérdése. Itt természetesen nem a civil szervezetek formális legitimitásáról van szó, hiszen a vonatkozó jogszabályok betartásával született alapítványok, egyesületek létjogosultsága nem vonható kétségbe. Inkább az a kérdés vetülhet fel, hogy az adott ügyet, célt felvállaló szervezetnek ki ad felhatalmazást, kinek a nevében cselekedhet. Az ugyan egyértelmű, hogy a közvetlen tagság, támogatói kör – formailag is meglévő – jogosítványokkal ruházza fel közvetlen módon a „jogi személyt”, és addig, ameddig az nem is lépi túl ezt a határt, ez a dilemma nem is vetődik fel. A gyakorlatban a szervezetek döntő többsége ilyen „hatókörrel” működik, a vadásztársaságok, az iskolai alapítványok, baráti körök és sportklubok jól behatárolható embercsoport meghatározható tevékenységének biztosítanak keretet. Azonban mi történik akkor, ha a szervezet már egy nagyobb – és főleg közvetlenül hozzá nem kapcsolható, külső – közösség nevében tűnik fel? Amikor olyan horderejű téma kapcsán aktivizálódik, mely messze túlhaladja az előbb említett szervezeti kereteket? Mire tud hivatkozni, ha olyanokat is képvisel, akik erre nem ad(hat)ják meg hozzájárulásukat, annál az egyszerű oknál fogva, hogy a civil szervezet a közvetlen demokrácia alapján, és csak „házon belül” működik?

Lehet ez a nehezen értelmezhető *közérdek*, aminek nevében feljogosítva érzi magát, ám ennek megfogalmazása csak szubjektív módon történhet. És még ha valóban a józan ész által is ennek tekinthető álláspontot hirdet, akkor is lehetetlen annak bizonyítása, hogy nem létezik ezzel ellentétes *másik* közérdek. És ha van, akkor máris kétségbe vonható a külső

támogatottság ellenőrizhetetlen nagysága. A többség-kisebbség ellentét kialakulása pedig óhatatlanul a közérdek *részérdekké* való degradálódásához vezet, mely magának a szervezetnek a kiterjesztett legitimitását is lecsökkenti. Mindez adott konfliktushelyzetben a cselekvőképesség korlátozódásához vezet. Ráadásul, ha az „ellenfél” valamilyen – közvetett demokratikus úton megválasztott – államhatalmi szerv, amelynek pontosan meghatározható, és megkérdőjelezhetetlen legitimitása van, a civil szervezet meglehetősen nehéz helyzetbe kerül. Az elvesztett legitimitás pótlására ugyan léteznek különböző eszközök, ezek alkalmazása azonban amellet, hogy a konfliktus eszkalálódásához vezet, nem mindig hoz sikert.

Ilyen eszköz lehet a közvélemény megnyerése különböző felvilágosító, tiltakozó akciók, kampányok indításával. A közvélemény támogatása ugyan nehezen „regisztrálható”, de mértékének helyes felismerése növelheti az adott ügyet felvállaló szervezet legitimitását. Mindez racionális keretek között is történhet, de sok olyan példával is találkozhattunk, amikor a saját álláspontot általános és elvont felsőbbrendű igazságként próbálják beállítani. Más szavakkal a hiányzó társadalmi bázist *transzcendens* legitimitással helyettesítik. Ez a módszer azonban sokszor irreális követelésekkel párosul, ami hosszú távon az elszigetelődéshez vezethet.

Gyakran fordul elő, hogy civil szervezetek egymással keverednek elvi és szakmai, netán anyagi konzekvenciákkal is járó vitába, érdeellentétbe, és ilyenkor saját igazuk alátámasztására érvként a másik civiltársadalom megkérdőjelezésével állnak elő. Ez a „*ki is az igazi civil, vagy ki a civilebb?*” hangoztatása nem más, mint a *relatív* legitimitás növelésére irányuló kétségbeesett kísérlet. Ennek különösen nagy veszélye abban rejlik, hogy az ilyen megnyilvánulások a civil szektor egészének legitimitását csökkentik – abszolút mértékben.

Ha viszont ezek által egy helyi szervezetnek sikerül is egy kisebb közösséget maga mellett felsorakoztatni, egy olyan ügy kapcsán, mely már túlnyúlik a lokális kereteken, könnyen előfordulhat, hogy a túlbecsült legitimitás, a helyi közérdek következetes képviselője ellentétbe keveredik a *külső* közérdekkel.

Lokalitás vs. globalitás

Ez a következő dilemma, melynek feloldása szintén nem könnyű. Meddig mehet el egy civil szervezet a lokális szempontok előtérbe helyezésében akkor, ha az nyilvánvalóan és bizonyíthatóan csak a globális érdekek semmibe vételével jár együtt. Úgy is feltehetjük a kérdést, mi a fontosabb, a cél vagy a közösség? Ha visszautalunk az előzőekre, a szervezet a

legitimitását a közösségtől kapta, amely azt várja el, hogy a lokális célokért küzdjön. Ha a szervezet határozottan ilyen indíttatással jött létre – pusztán *érdekvédőként* –, akkor nyilván elfogadja, hogy a külső társadalom is csak ennek tekintse. Ám ez esetben tevékenysége során le kell mondania arról, hogy érvrendszerébe általános – és ezáltal könnyebben védhető – *igazságokra* hivatkozzon. Ha azonban magasztosabb célok vezérelték, önmagával kerül ellentmondásba akkor, ha nem a globális érdek érvényesítéséért tevékenykedik, akár a helyi közösség ellenében is. Vajon felvállalja-e ennek ódiúját? Megerősíti ugyan helyi legitimitását, de végképp elveszti a *cél* iránti elkötelezettségének külső elismertségét.

Miután a szervezetek nagy része lokális tevékenységet folytat, ez a dilemma igen gyakran felbukkan. Napjainkban nem egy olyan konkrét esetről hallhatunk, például a környezetvédelem területén, amikor is helyi zöld szervezetek a helyi lakosság érdekében „kénytelenek” akadályozni olyan beruházásokat, mely ugyan valóban lokális károsodást okozhatnak, de ezzel egy időben a globális környezeti problémák enyhítését célozzák. Hogyan dönt ilyenkor a környezetért, de a helyi közösségért is felelősséget érző civil? Kijelentheti-e, hogy a környezet védelme csak a településhatárig számít. Bárhogya is dönt, az hitelvesztéssel jár. A verbális deklarációk szintjén megkísérelt feloldás ezt csak rövidtávon odázhatja el.

És újra megjelenik a *függetlenség* kérdése is, igaz más vonatkozásban. Ahhoz, hogy az adott helyzetben olyan alternatívát képviseljen, amely mondjuk az arányos „közteherviselés” szellemében megpróbálja a lokális károk bizonyos fokú reális csökkentésének elérése fejében rávenni a helyi közösséget a terv elfogadására, az kell, hogy függetlenedni tudjon, attól a közegtől, mely viszont a *legitimitását* biztosítja, és ezt a bizalmat bármikor visszavonhatja.

Laicitás vs. szakszerűség

Ha a civil szervezet megfelelő színvonalon kívánja tevékenységét folytatni, bizonyos érdekeket képviselni, célokat elérni, akkor elengedhetetlen, hogy az adott (szak)területen alapvető ismeretekkel rendelkezzen, ezen kívül tisztában legyen a jogi, gazdasági környezettel, mely meghatározza mozgásterét. Ez még a látszólag „egyszerűbb”, hétköznapiabb kisközösségre is vonatkozik, hiszen még egy nyugdíjaskörnek is vannak adminisztratív kötelezettségei, nem beszélve arról, hogy különböző források, támogatások megszerzése is megköveteli a hozzáértést és nem utolsó sorban a folyamatos tájékozottságot. A szervezetek tagsága azonban többségében nem ilyen jellemzők mentén verbuválódik. Általában valamilyen helyi, generációs, szociális, egészségügyi érintettség, közös érdeklődés,

netán a spontaneitás hozza össze az egyéneket. Katalizátor hatása van ebben sokszor a személyes aktivitásnak, ambícióknak, a felhalmozódott tenniakarásnak, a lelkesedésnek, a szabadidő hasznos eltöltése iránti igénynek, a közösségi élet vonzóerejének, és még sorolhatnánk. A létrejövő szervezetben azután mind az alaptevékenység, mind a működéshez szükséges kötelező feladatok végzése során előbb-utóbb kiderülhet, hogy fenti tulajdonságok önmagukban nem elegendők. Hatványozottan jelentkezik mindez akkor, amikor a szervezet valamilyen formában már a közéletben is megjelenik. Ha továbbra is ezzel a – nevezzük így – *laicitással* próbál eredményeket elérni, nagyon könnyen legyőzhető éppen azzal a *szakszerűséggel*, aminek híján van. Ha könnyen eltéved a jog vagy hivatal útvesztőiben, ha nem tud kellően alátámasztott szakszerű érveléssel előállni, ha bármilyen formai követelménynek nem tud megfelelni, erre való hivatkozással egyszerűen nem tekintik partnernek, vagy ha mégis, nem veszik komolyan. A kellő szakszerűséget pedig nagyon kevés szervezet tudja saját kebelén vagy közvetlen környezetén belül biztosítani. Ehhez többnyire külső, a témában járatos szakemberek, tanácsadók bevonása szükségeltetik, ami persze már megfelelő anyagi háttérrel is igényel.

Mindez a szervezet fejlődését is megköveteli, mégpedig egy olyan irányba, amelyet esetleg az alapítók nem tartottak, és most sem tartanak kívánatosnak. Nevezetesen a kötetlenségéből az intézményesültség felé. S ha mindez még a szervezet fizikai növekedésével is együtt jár, elkerülhetetlen a formalizáltság belső kiépítése is.

A szakértők megjelenése ezeken felül még egy konfliktushelyzet kialakulásának lehetőségét is magában hordozza. A jobb felkészültségű, szélesebb látókörrel rendelkező „profik” tevékenysége hamar amortizálhatja a régi laikus vezetőségét. S ha ezek ezt nem tudják rugalmasan elviselni, önként „visszábbvonulni” és az új *modus vivendi* kialakítani, akkor ez elkerülhetetlenül összeütközésekbe torkollik, felüti fejét az elégedetlenség, netán a hatalmi harc, és a belső megosztottság könnyűszerrel a szervezet erodálódásához vezethet.

A dilemma tehát nem csak a laicitás-szakszerűség vagy a formalitás-informalitás dichotómiájában jelenik meg, hanem valójában mint fejlődés-lemaradás, hatékonyság-eredménytelenség. De vajon a kezdetben még előrevivő, katalizátorként említett tulajdonságok fokozatos háttérbe kerülése során – melynek bizony még a tagságot érintő személyi konzekvenciái is lehetnek – nem tűnik-e el az eredeti cél? Vajon fenntartható-e bizonyos egyensúly a két véglet között?

Kötetlenség vs. bürokrácia

Az előbbi kérdés kapcsán a kisközösség belső viszonyairól szóltunk. Ugyanakkor lényegbe vágó a külső megjelenés is. A potenciális partnerek szemében csak a közös akaratot kifejező, egységes fellépést mutató civil szervezet tárgyalóképes. A „befelé kétség, kifelé egység” elvének alkalmazása azonban korántsem ilyen egyszerű. Ismét arról van szó, hogy valami olyanról kell lemondani, ami valahol a civil mozgalom lényege, valami olyasmi javára, ami ellen létrejött. Hiszen hogyan tud a szervezet egyszerre a sokszínűség belső, és az uniformizáltság külső kényszerének megfelelni? Hogyan tudja kifelé a társadalomnak és intézményeinek bürokratikus szabályait elfogadó „alattvalói” viselkedést folyamatosan megjátszani úgy, hogy ez a belső életére ne nyomja rá a bélyegét? Hogy akarva-akaratlanul, ráadásul a siker érdekében ez az azonosulás ne jelenjen meg az összejövetelek során, hogy a tervezett program kialakításakor még véletlenül se a külső elvárásoknak való megfelelés váljon a döntő szemponttá?

És fordítva, hogyan lehet a belső heterogenitást közös döntéssé konvertálni, és a bürokrácia nyelvére emészthető módon folyamatosan lefordítani? Mi van akkor, ha még ez sem hozza meg a kellő eredményt, és az érdekérvényesítésért tett eddigi – alapvető civil elvek fokozatos feladása és kompromisszumok árán – tett erőfeszítések is kevésnek bizonyulnak?

Marad a közéleti szerepvállalás fokozása, ez viszont már elvezethet a politika – eleddig kínosan elkerült – porondjára való fellépéshez is.

A párttal vagy a néppel

Meddig mehet el a civil társadalom a politikai döntéshozatalban való részvételben? Egy általánosan hangoztatott nézet szerint csak a döntés-előkészítési szakaszban célszerű és kívánatos a jelenlétük. Ennek számos informális és intézményesített formája létezik. A minisztériumok különböző tanácsokba hívják meg az érintett szervezetek képviselőit, önkormányzatok állandó vagy eseti meghívottként kezelik a szervezeteket, néhol még bizottsági tagként is számítanak rájuk. Mára a helyi civil társadalom nyilvános negligálása ebben a folyamatban szinte elképzelhetetlen, a politikai etikett megsértését jelentené.

A civilek természetesen igénylik is ezt a bánásmódot és általában élnek is a lehetőséggel. Véleményezik a szakterületükkel kapcsolatos tervezeteket, előadják elképzeléseiket, részt vesznek a különböző vitákon. A közéletbe való aktív bekapcsolódásuk, a hatalmi szervek és a lakosság közötti kommunikációs, közvetítő szerepük pozitív hatása elvitathatatlan.

De mi történik akkor, ha ez a szerepvállalás nem elegendő a hatékony érdekképviseletre és -érvényesítésre? A szervezet dönthet úgy, hogy – szigorúan megkülönböztetve és elhatárolva magát a politikai pártoktól – beszáll a helyi választási küzdelembe, vagyis közvetlenül a döntéshozatalból kíván részt vállalni. Már önmagában a szándék is komoly dilemmával jár, hiszen egy választási kampányban való részvétel olyan politikusi attitűdöket követel meg, amely a klasszikus értelemben vett civilségnek nem a sajátja. Ha azonban sikerrel jár, és képviselője a pártok küldöttjeivel egyenrangúan foglal helyet a testületben, szembe kell néznie a következőkkel.

A civil képviselő már nem csak a szervezeti tagságnak, hanem választóinak is felelősséggel tartozik.

A pártok általában – és jó esetben – egy település valamennyi problémáját érintő program végrehajtását tűzték ki célul, míg a civil szervezetek többségükben egy-egy speciális részterülethez „értenek”. Ugyanakkor a többi témában születő döntésekben szintén részt kell venni, vállalva annak minden következményét. Vajon egy városvédő szervezet képviselője felkészült-e arra, hogy adott esetben jóváhagyjon egy iskola-bezárást, miután megismertették vele a költségvetési deficit várható nagyságát. És ha igen, vajon nem kerül-e emiatt konfliktusba saját tagtársaival, akik az ő mandátumát pusztán városvédelmi kérdésekre értelmezték?

A civil szervezet képviselője „függetlennek” tekinti-e magát, aki csak választóinak felel, vagy pedig a pártdelegáltakhoz hasonlóan a pártutasítások szószólójának? Első esetben hamarosan a küldő szervezettől is „függetlenedni” fog, utóbbi esetben viszont a civil szervezet kényszerül arra, hogy pártként viselkedve, politikai kérdésekben is döntéseket hozzon és ezt „közvetítője” útján érvényesítse. Hol lesz akkor a civil lényeg, hogyan tud e szervezet az eredeti tevékenységével foglalkozni? És akkor még meg sem említettük a politikai csatározásokkal járó egyéb kényszerű változások hatásait. Milyen lesz vajon ezután az egyleti élet?

A bipolarizált hazai politikai közéletben való független civil részvétel még a legjobb szándék ellenére is fel fogja kelteni a szervezet politikai elkötelezettségének gyanúját. A külső környezet könnyen állásfoglalásai alapján fogja a civil képviselő politikai hovatartozását elkönyvelni. Még akkor is, ha a lelkiismeretes civil saját legjobb belátása alapján szavaz, hol egyik párttal, hol a másikkal, legfeljebb akkor még a „megbízhatatlan” jelzöt is kiérdemelheti. Számolni kell azzal is, hogy az újraelosztási döntéseket aktívan befolyásolni képes civil szervezet kapcsolatrendszere alapvetően megváltozik. Mind a lakosság, mind a többi civil

szemében a hatalom gyakorlójává válik. A korábban leírt civil dilemmák egy része megoldódik, egy része megmarad, s mindez átkerül a „túloldalra”.

Összefoglalva tehát, annak az ügynek az előbbre vitele, ami miatt a civil szervezet ezt a lépést választja, megéri-e ezeknek a kihívásoknak az önkéntes felvállalását?

Felelősség

Többször is utaltunk a felelősség kérdésére is. A döntéshozásban való részvétel esetén ez formálisan is megjelenik, ráadásul halmazottan is. Egyrészt politikai szinten a választások során, másrészt közjogi értelemben a közvagyon feletti rendelkezés kapcsán. De ha visszatérünk a „hagyományos” civil terepre, ha a civil közéleti aktivitást csak a döntéshozási folyamatra korlátozzuk, akkor is felmerül a kérdés, a civilek tartoznak-e valakinek is felelősséggel? Szervezetben belül a tisztségviselők a tagság felé mindenképp, de ezt tekinthetjük „belügynek” is, és ameddig csak olyan szervezetről van szó, amely tevékenységének kifelé irányuló hatása nincsen, a kérdés számunkra irreleváns. De ha már a civil egy közösség, egy másokat is érintő döntés befolyásolásában vállal szerepet, és ennek hatása is van, vajon számon kérhető-e ez rajta valamilyen formában? Mi történik akkor, ha például civil nyomásra történik valami ügy, ahogy, és később kiderül, hogy tévedés történt? A nyomásgyakorlás során mennyire befolyásolja a civileket az, hogy gyakorlatilag rájuk nézve semmiféle következménye nincs annak, amit csinálnak? Vajon ugyanolyan alaposan járnak-e el, mintha lenne? És ezeket a kérdéseket ők maguk is felteszik-e akkor? S ha igen, elég-e, ha csak önmaguk előtt felelnek? Ez a dilemma már csak azért is a legnehezebb, mert morális területet is érint. És a *függetlenség* újabb aspektusa is előbukkan, függetlennek lenni saját cselekedetük közvetett hatásaitól.

Együtt, de külön

Végezetül még egy olyan felvetését is szükségesnek tartjuk, mely a fent elmondottak fényében és azokhoz kapcsolódóan még inkább plasztikusabban vetődik fel. A függetlenségről, mint a civil mozgalom egyik lényegi eleméről többféle vonatkozásban is szó esett. A szervezetek lehetőségükhöz mérten próbálják ezt fenntartani, még akkor is, ha a forrásteremtés, hatékonyság, szakszerűség, legitimitás, érdekérvényesítés érdekében fel is kell „áldozni” ebből valamennyit. Mindezeket azonban nagyobb eséllyel tudják elérni akkor, ha nem külön-külön, hanem egymással összefogva, tevékenységüket összehangolva lépnek fel. Ennek lehetnek formalizált és kevésbé formalizált, hálózat-jellegű együttműködések, egy valami azonban közös bennük. Mindegyik esetében valamelyest csorbul az egyéni

függetlenség. Ezzel a szervezetek is tisztában vannak, sőt néha hajlamosak a kérdést misztifikálni is. Sokszor úgy érzik, maradék függetlenségük kerül veszélybe akkor, ha bármilyen felettes csúcsszerv vonzásába kerülnek. Az ettől való félelem olyan erős, hogy sokszor még a többi „fronton” elérhető többszörös nyereség biztos tudatában is elzárkóznak mindennemű kooperációtól sorstársaikkal. Vajon mi lehet az oka, hogy a felsorolt mindennapi kihívások közül éppen itt tapasztalható leginkább a vonakodás?

Talán megint a helykeresésből fakadó bizonytalanság, a szektorszintű szerény önbizalom megnyilvánulásának lehetünk tanúi. A fenti dilemmák a társadalmi felépítmény régi és erősebb (vagy annak vélt) szereplőjéhez való közvetett vagy közvetlen viszonyulásból, az eleve esélytelennek ítélt küzdelem miatti kisebb aktivitásból eredeznek. Ez utóbbi viszont csak egyenrangú felekre tartozik, itt nyílik lehetőség a korábbi kudarcok ellensúlyozására, hisz az ellenállás itt kecsegtet a legtöbb sikerrel.

És nem szabad megfeledkezni a *politika* jószándékúnak korántsem nevezhető begyűrűző hatásáról sem. A pártok holdudvarában leledző – függetlennek nemigen tekinthető – elkötelezett civil szervezetek aknamunkájáról sem. A politikusok rémálmaiban felderengő *semleges civil összefogás* egyébként – sajnos – irreális képe által kiváltott aktivitás hatására gomba módra szaporodnak a pusztán jogi értelemben civilnek titulált szerveződések, és az eredendően független közösségek körében végzett halászat sem teljesen eredménytelen. Az anyagi javakra fordítható érdekérvényesítő-képesség növelésével kecsegtető, leplezhető vagy nyíltan felvállalt behódolás, mint alternatíva, valós kihívás elé állíthatja ez egyébként politikamentes célkitűzéseket követő szervezeteket is. Ez az orientáció nem mozdítja elő a területi vagy szakmai kooperáció szekerét. És arról még nem is szóltunk, hogy a civil szektort sok politikai ejtőernyős is alkalmas leszállási terepnek, és majdani ugródeszkának tekinti...

A fenti dilemmák leírása – ahogy ezt a fejezet elején írtuk – nem a megoldási javaslatok kidolgozásának szándékával született. A civil szervezetek belső problémái viszont az egymás közötti kapcsolatrendszerük, *hálózati*, avagy *civil tőke* felhalmozásuknak a gátjai, fékezői lehetnek, és ez csökkentheti a helyi civil társadalomnak a helyi hatalom letéteményesével szembeni intézményesülési képességét, s ez a kapcsolatrendszer kialakítását könnyen az alá-, fölérendeltségi viszonyok létezésének képzetét keltve, annak jegyében vezérelheti.

Az együttműködést elősegítő és hátráltató tényezők

Ha elvi síkon nézzük, az önkormányzatok és civilek tevékenységének számos olyan eleme van, mely az együttműködés kialakítása érdekében hat. A civilek nagy része egy-egy településhez kötődik, aktivitásukat az adott község, város területén fejtik ki, vagyis „hatókörük” azonos az önkormányzatéval. Összekötik őket a közös problémák, célok és nem utolsósorban sok területen azonosak az érdekeik is. Mindkét fél előbb-utóbb felismeri, hogy hatékonyabban működhetnek, ha erőforrásaikat egyesítik egy-egy konkrét feladat ellátása során. Tulajdonképpen eszközként is felhasználhatják egymást, a társadalmi rendszerben való beágyazódásuk folytán: a civilek részére az önkormányzat közvetítő szerepet láthat el a központi államigazgatási szintek felé, a civilek pedig kapocsként funkcionálhatnak az önkormányzat és a lakosság között. Az összehangolt cselekvés pedig fejlesztő hatást is kifejthet mind a két oldal irányában: a két eltérő felépítésű és működésű szervezet esetenként pozitívnak bizonyuló eljárásai a folyamatos kooperáció során bizonyos szintig adaptálhatóak.

Ezzel szemben viszont éppen a két szervezeti forma különböző lényegi tulajdonságai meglehetősen nehezítik a fent említett tényezők érvényesülését. Gyakorlatilag meghatározhatunk olyan ellentétpárokat, melyek szinte kizárják vagy legalábbis hátráltatják a közös nevező kialakítását. A teljesség igénye és külön magyarázat nélkül a legfontosabbaknak a következőket tekinthetjük.

Önkormányzat		Civilek
<i>képviselői demokrácia</i>	↔	<i>részvételi demokrácia</i>
<i>paternalizmus</i>	↔	<i>függetlenség</i>
<i>változó és komplex érdekrendszer</i>	↔	<i>állandó és homogén érdekrendszer</i>
<i>eredmény-orientált</i>	↔	<i>érték-orientált</i>
<i>hivatali bürokrácia, formalitás</i>	↔	<i>rugalmasság, informalitás</i>
<i>bonyolult döntési mechanizmus</i>	↔	<i>ad hoc jellegű döntések</i>
<i>kiszámíthatóság, lassú reagálás</i>	↔	<i>bizonytalanság, gyors reagálás</i>
<i>financiális korlátok</i>	↔	<i>humán erőforrás korlátok</i>
<i>szabálykövetés</i>	↔	<i>célkövetés</i>
<i>felelősség</i>	↔	<i>elkötelezettség</i>

Nem lenne célszerű, és nem is szükséges ezeknek a jellemzőknek egyenkénti kifejtése, példákkal való illusztrálása, hiszen ez akarva-akaratlanul is „soronként” megkérdőjelezhetné az elméleti síkon szembeállított fogalom-párok tagjainak egyértelmű hozzárendelését egyik vagy másik oldalhoz. Ha viszont külön-külön, függőleges irányban „olvassuk össze” e definíciós elemeket, nagy valószínűséggel a felső sorban található „megfejtést” senki nem vonná kétségbe.

A korábbiakban ellentétpárok felállításáról írtunk, pedig mint látható, a folyamat éppen fordítva zajlott. A gondolatmenet szerint először kerültek megfogalmazásra a két társadalmi konstrukció elemei, s tulajdonképpen utána „derült ki”, hogy tudat alatt, ösztönösen logikai ellenpólusok születtek. Mégis az történt tehát, hogy a civil társadalom lényegét, ethoszát, mint az államnak egyfajta antitézisét sikerült levezetni.

S felmerülhet a kérdés, vajon a valóságban, a tényleges működés során is annyira áthatolhatatlan a távolság közöttük, vagy pedig egy egészséges társadalomban ez éppen egy közmegelegedést kiváltó munkamegosztás feltételeit alapozza meg?

Az együttműködés adott helyen és időben tapasztalható fokát, elterjedtségét és színvonalát – természetesen a két fél hozzáállása és szándéka mellett – éppen az határozhatja meg, hogy a mindennapi gyakorlatban ezeket az ellentmondásokat mennyire képesek feloldani.

A kapcsolatrendszer kialakításának folyamatai, a kapcsolatok formái

A kapcsolatfelvétel konkrét folyamatai több szinten is zajlottak. Először is a *deklaráció* szintjén: a hivatalos és nem hivatalos képviselői, polgármesteri beszédekben egyre gyakrabban szerepeltek a civil társadalom hasznosságára, fontosságára és nélkülözhetetlenségére és a kialakítandó partneri viszonyra vonatkozó kitételek. Sorban jelentek meg nevesített civil szervezetek az önkormányzatok szervezeti és működési szabályzatában, testületi, bizottsági ülésekre, ünnepségekre szóló meghívókat postáztak helyi egyesületek, alapítványok vezetői részére. S fordítva, az önkormányzati tagok, hivatali vezetők jelennek meg civil rendezvényeken.

Szerephez jutnak a civilek a *döntés-előkészítésben* is. Rész vesznek bizottságok munkájában, véleményezik a különböző előterjesztéseket, javaslatokat tehetnek, kezdeményezhetnek.

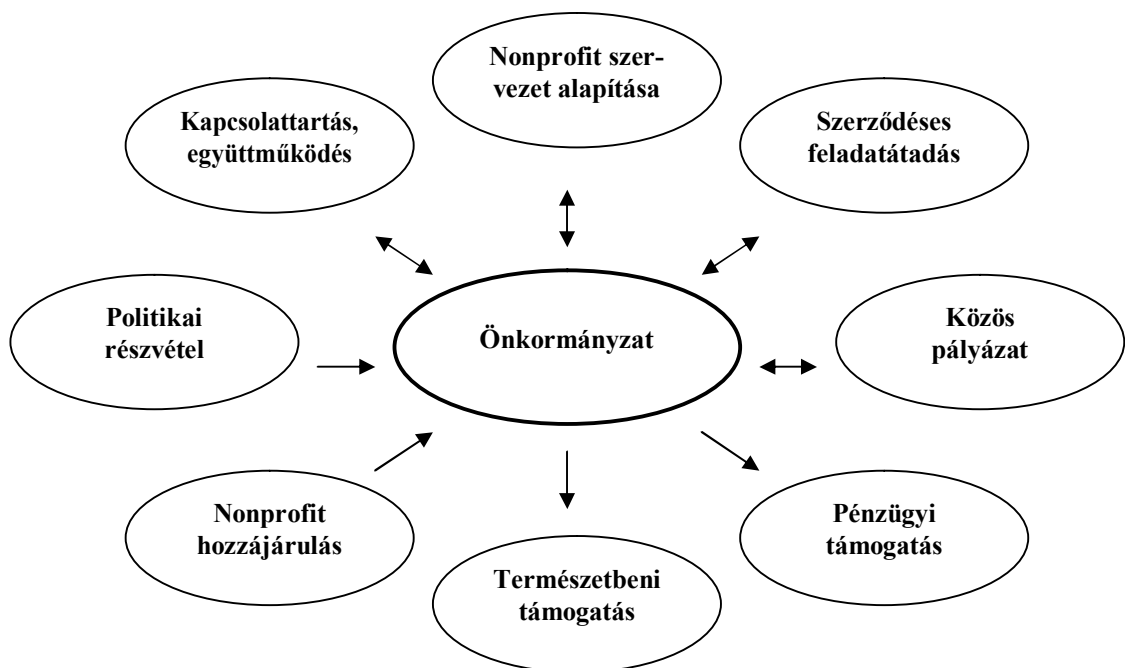
Elindul a civil szervezetek bevonása a *szolgáltatásnyújtásba* is. A sokszor olcsóbb, rugalmasabb civil szolgáltatók különböző önkormányzati közfeladatok ellátását végzik

hivatalos szerződésekben megszabott feltételekkel és a feladathoz rendelt pénzeszközök biztosítása mellett.

Megnyílnak az önkormányzati *támogatási források* is. A kezdeti eseti és egyedi hozzájárulások mellett és helyett kialakítják a helyi pályázati rendszereket, a civilek sokszor erre a célra elkülönített alapokból juthatnak pénzbeli támogatáshoz programjaik lebonyolítására vagy éppenséggel működési költségeik fedezésére. Mindennapossá válnak a természetbeni juttatások is, az önkormányzatok elhelyezést, kommunikációs lehetőséget biztosítanak a helyi szervezetek számára. Mindezek annak a kinyilvánításával járnak együtt, hogy a civileknek nyújtott segítség nem egyirányú gesztus, hanem társadalmi „befektetés”, melynek az egész közösség számára lesz haszna.

Az együttműködés fokozatosan *intézményesültté* is válik. Egyrészt jogi eszközökkel, rendeletekkel határozzák meg a kapcsolattartás mikéntjét, szabályozzák a támogatások elosztásának menetét, rögzítik a rendszeres pályáztatások feltételeit. Másrészt megjelenik az önálló civil referensi munkakör, a nagyobb önkormányzatoknál külön felelőse lesz a civilekkel való folyamatos kapcsolattartásnak. (Sebestény, 2005:79-80)

Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek közötti valós kapcsolati formák és a közvetlen haszonáramlás iránya

A kialakult együttműködésben a kapcsolati formák természetesen sokfélék lehetnek. Ezek részletes tárgyalására nem térünk ki, azonban egy dolgot fontos megjegyezni. Annak ellenére, hogy egy-egy típus esetében a közvetlen haszonáramlás iránya meghatározható, a közvetett előnyök valamennyi esetben mindkét fél számára kölcsönösen jelentkeznek. (Sebestény 2002: 16)

Természetesen ez az általánosan megfogalmazott fejlődési folyamat mindenütt más és más „sebességgel” zajlott és zajlik. A kezdeti és a jelenlegi állapotban is önkormányzatonként jelentős eltéréseket tapasztalhatnánk, nem beszélve arról, hogy a valóságban ez a pozitív tendencia nem egy település esetében nem vagy alig érhető tetten. Az együttműködés színvonalának időbeni alakulását valószínűleg hatalmas hullámvölgyek és -hegyek tarkították, és bizonyára találnánk példát arra is, hogy a kapcsolatok éppenséggel visszafejlődtek, vagy teljesen elhaltak. Hisz mindezt erőteljesen befolyásolja az adott önkormányzat fogadókészsége, rugalmassága, a helyi civil társadalom fejlettsége és nem utolsósorban a politikai váltógazdaságnak a lokális viszonyok folyamatosságát megingató hatása. Az önkormányzati hatalomváltások a civilek számára nem mindig bizonyultak zökkenőmentesnek, gyakran a civil kapcsolatoknak is az „újraértékelésével”, a holdudvarban tevékenykedő szervezetek esetleges „lecserélésével” jártak együtt, és ez sok helyen visszavetette, jobb esetben új alapokra helyezte az együttműködést. Általánosságban elmondható, hogy „a helyi önkormányzati demokrácia egyik kulcsfontosságú eleme tekintetében tehát a fejlődés trendje ellentmondásos. Egyik oldalon a civil szektorban határozott mennyiségi növekedés, erőteljesebb szervezettség, növekvő szerepvállalás tapasztalható, ugyanakkor a civil szervezetek helyi politika világában elfoglalt helye nem stabilizálódott, sőt elmondható, hogy kiszorulóban vannak.” (Pálné 2008: 259)

Mindazonáltal a három stádium, nevezetesen a *távolságtartó*, a *kényszerű kapcsolatépítő*, és a *kölcsönös előnyökön alapuló partnerség* konkrét mozzanatait az önkormányzatok szemszögéből elemezve – a teljesség igénye nélkül – nevesíthetünk bizonyos *funkciókat*, melyeket a helyi civilek ösztönösen vagy tudatosan, hallgatólagosan vagy mindkét fél által nyíltan megfogalmazva lát(hat)nak el, függetlenül attól, hogy mindez aktív önkormányzati támogatás mellett vagy a nélkül történik. Ez utóbbi azonban nagyban befolyásolja az adott funkcióhoz köthető feladatok „végrehajtásának” mennyiségi és minőségi mutatóit.

A civil szervezetek konkrét funkciói az önkormányzatok hatékony működésében

Szolgáltató funkció

A civil szervezetek számos olyan szolgáltatást nyújtanak a helyi lakosság részére, melyek valós igényeket elégítenek ki. Ezek lehetnek olyanok is, melyek az önkormányzatok kötelező feladatkörébe tartozik (oktatás, szociális és egészségügyi ellátás stb.), és ebben az esetben konkrét feladatátvállalás (kiszereződés) is történhet. A *közfeladat-ellátásban való civil részvétel* (KCR)⁸ lehet átvállaló, feladatmegosztó, kiegészítő, támogató, illetve kontrol-típusú. (Bíró 2005: 16-17) Emellett az adott településen működő egyesületek, alapítványok számos olyan extra szolgáltatást is biztosíthatnak, melyeket az önkormányzat nem tud vagy nem akar felvállalni, ugyanakkor a lakosság, vagy annak csak egy szűk rétege igényel (sport, szabadidős tevékenység, környezetvédelem stb.). Ha mindezek bármilyen formában is, de elérhetővé válnak az emberek számára, az a helyi ellátás szintjét és ennek következtében az általános elégedettséget is növeli. Ez mindenképpen érdeke a helyi vezetésnek, így a civilek közvetve az önkormányzat pozícióját is erősíthetik.

Forrásteremtő funkció

A helyi nonprofit szervezetek többféleképpen is juthatnak „külső” forráshoz. A máskülönbén „elvándorló” adófizetői 1 százalékok megkötése, a központi (NCA, NKA stb.), miniszteriális forrásokból, egyéb magán és külföldi támogatóktól, uniós alapokból az adott településre befolyó pénzek egy része helyben kerül felhasználásra, növelve a fizetőképes keresletet, és közvetve a helyben maradó adóbevételeket is. A külső támogatások kiválthatják, illetve csökkenthetik az önkormányzat által nyújtandó civil támogatásokat is, vagy azok további szervezetek részére átcsoportosíthatóak. Ezek pozitív pénzügyi hatását persze nehéz lenne számszerűsíteni⁹, de ennek megléte logikai úton könnyen bizonyítható. Számos fejlesztési program támogatásának feltétele, hogy arra az önkormányzat csak civil partnerekkel közösen nyújthat be pályázatot. Az ilyen típusú sikeres együttműködés anyagi hozadéka már összecszerúen is meghatározható.

⁸ A közfeladat-ellátásban való civil részvételről és a K.C.R. mutató kiszámításáról, valamint az értékek 2007-es alakulásáról külön fejezetben lesz szó.

⁹ A külső pályázati és egyéb források additív hatásának bemutatására külön fejezetben kerül sor.

Kommunikációs funkció

A civil szervezetek fontos láncszemek a helyi társadalom és az önkormányzat kétirányú kommunikációjában. A szervezetek vezetői részére tartott tájékoztatók, beszámolók biztosítják, hogy az ott elhangzó információk továbbjussanak a tagsághoz, ez által a szélesebb közönséghez. Ugyanakkor a szervezetek a lakosság jelentős részének véleményét, problémáját, kívánságát tudják összegyűjteni és ezeket az önkormányzattal kialakított közvetlen csatornákon keresztül a döntéshozók felé hitelesen továbbítani. Az információáramlás tehát gyorsabbá és hatékonyabbá válhat.

Döntés-előkészítő funkció

Az önkormányzatok a tényleges döntés-előkészítő munkába is bevonhatják a civileket. (Csegény–Kákai 2001, Kákai 2002) Az egy-egy szakterületre szakosodott szervezetek sokszor „ingyenes” szakértői háttérrel rendelkeznek, kiegészíthetik az önkormányzatokban folyó szakmai tevékenységet. Természetesen ez a kooperáció mindkét fél részéről nagyfokú rugalmasságot is igényel, hiszen a felelősség az önkormányzatot terheli, így a döntések meghozatalánál olyan szempontokat is figyelembe kell vennie, amelyek sokszor nem kerülnek a civilek látóterébe. Ez könnyen vezethet konfliktusokhoz, melyben az önkormányzat „akadékoskodással”, a civil szféra „a látszat demokrácia gyakorlásával” vádolhatja egymást.

Legitimációs funkció

A két előbbi funkció ellátása nagyban hozzájárulhat az önkormányzat mindennapi legitimitásának fenntartásához is. Ha az önkormányzat a civileken keresztül is „kommunikál” a helyi társadalommal, bevonja őket a tervezésbe, netán megvalósít bizonyos „alulról jövő” kezdeményezéseket, sokkal könnyebb elfogadtatni a lakossággal az intézkedések következményeit, bizonyítani a „mi vagyunk értük, és nem ők értünk” alapelv érvényesülését. S nem utolsó sorban bármikor lehet erre hivatkozni is.

Mozgósító funkció

A civil szervezetek mögött tagok, támogatók, önkéntesek is állnak, akik a helyi lakosság egy meghatározott részét képezik. Ezt a sokaságot közvetlenül mozgósítani egy konkrét cél elérése, egy-egy rendkívüli feladat elvégzésére rendkívül nehéz. A civilek kellő motiváltság esetén aktivizálni tudják ezeket az embereket, sőt, a kívülállók között is hatékonyabb agitációt tudnak kifejteni, mint maga az önkormányzat.

Presztízsnövelő funkció

A helyi társadalom demokratikus fokmérője a helyi *civil* társadalom fejlettségi szintje is. Az önkormányzatnak, mint a helyi társadalom választott, legitim képviselőjének, elemi érdeke az, hogy az általa képviselt közösségről alkotott kép minél kedvezőbb legyen. Ha ezen a képen előkelő helyet foglalnak el az önkormányzattal partneri viszonyban tevékenykedő civil szervezetek, az nagymértékben növeli a település, az önkormányzat presztízsét, és ebből adódóan a külső érdekérvényesítő képességét is. (Sebestény 2005: 81-83)

E funkciók ellátása természetesen a civil szervezetek részéről nem kevés anyagi és természetbeli ráfordítással jár. Az önkormányzatoktól érkező aktív támogatás nélkül ennek eredményessége csak alacsony szintű lehet. Kellő és körültekintő *befektetés* esetén azonban nem marad el – a már rövidtávon is érzékelhető – társadalmi nyereség. Ennek meghatározása és mérése azonban empirikus megközelítést, statisztikai módszerek, indikátorok kidolgozását és alkalmazását teszi szükségessé.

4. Várható eredmények

A módszertani bevezetés és a főbb gondolatmenet bemutatása után végezetül röviden kitérünk arra is, hogy konkrétan milyen eredményeket remélünk az elméleti kutatás és az empirikus elemzés szintéziséből. Az önkormányzati-civil együttműködés dimenziói és funkciói, a civil tőke valóságos társadalmi hozzáadott értéké alakulása a hagyományos statisztikai ismérvek használatával számszerűsíthető. Az adatok összehasonlíthatósága, térbeni is időbeni elemzése jól körülhatárolt, és általánosan is használható indikátorok segítségével végezhetőek el. Fontos szempont, hogy olyan mutatókat képezzünk, melyek a jövőben is előállíthatók legyenek, hisz a társadalmi folyamatok követésének ez elengedhetetlen feltétele. A 2004-es önkormányzati adatgyűjtés eredményeiből készült táblázatokban szereplő indikátorok¹⁰, illetve a az 1993–2007 közötti önkormányzati támogatások elemzése során képzett mutatók¹¹ reményeink szerint az elkövetkező évek hasonló adatgyűjtéseinek eredményeképpen is publikálva és értékelve lesznek.

¹⁰ Ilyenek például az önkormányzatok teljes bevételeiből a nonprofit szervezeteknek nyújtott támogatások aránya, a támogatott szervezetek aránya, az egy főre jutó támogatás, s ezek standardizált változatai stb.

¹¹ Példaként említhetjük a teljes támogatási index, az SZJA 1%-os felajánlások és NCA (Nemzeti Civil Alapprogram) támogatások önkormányzati támogatásokhoz viszonyított addíciós mutatója, a Bíró-féle K:C.R. mutató.

Emellett az önkormányzatok civilekkel való kapcsolattartása a vizsgált empirikus adatok segítségével feltételezhetően tipizálható is. Ez azt jelenti, hogy a pénzügyi és a természetbeni hozzájárulások, a közszolgáltatásokba, valamint a politikai döntés-előkészítésbe való bevonás mértékéke és intenzitása alapján felállítható olyan tipológia, melybe akár egyes településeket is el tudunk helyezni. A 2004-es mutatók felhasználásával kísérletképpen el is végeztük ezt a besorolást. A településeket két dimenzió mentén, nevezetesen a pénzügyi, anyagi jellegű támogatások, illetve a közéleti, közpolitikai civil részvétel aktivitási tengelyén helyeztük el¹². Így négy csoportot határozhattunk meg aszerint, hogy a két kapcsolati forma szerint aktív vagy passzív oldalhoz sorolhatóak-e el az önkormányzatok. A négy kapcsolattípus a következő lett:

- Patriarchális: nincs, vagy minimális kapcsolat létezik.
- Partecipatív: passzív anyagi-pénzügyi kapcsolat, aktív bevonás a közpolitikába.
- Patrónusi: aktív anyagi-pénzügyi kapcsolat, csekély bevonás a közpolitikába.
- Partnerségi: aktív anyagi-pénzügyi kapcsolat, aktív bevonás a közpolitikába.

A négyféle együttműködési ideáltípus egyben a civil tőke felhasználását, a konkrét társadalmi haszonná való konvertálhatóságának lehetőségét, vagyis az önkormányzatok részéről a civil tőke „befogadási hajlandóságát” is megjelenítheti.

Végezetül abban reménykedünk, hogy ennek ez elméleti és gyakorlati folyamatnak az eredményeképpen létrejövő indikátor-rendszer az önkormányzati-civil kapcsolódás és együttműködés mérhetőségén túl nem csak eszközként működik, hanem ösztönzőleg is hat egyfelől a két fél jövőbeni kooperációjára, másfelől ennek a bonyolult viszonyrendszernek a további kutatására is.

¹² Ennek részletes, módszertani leírására külön fejezetben kerül sor.

Melléklet I-II.

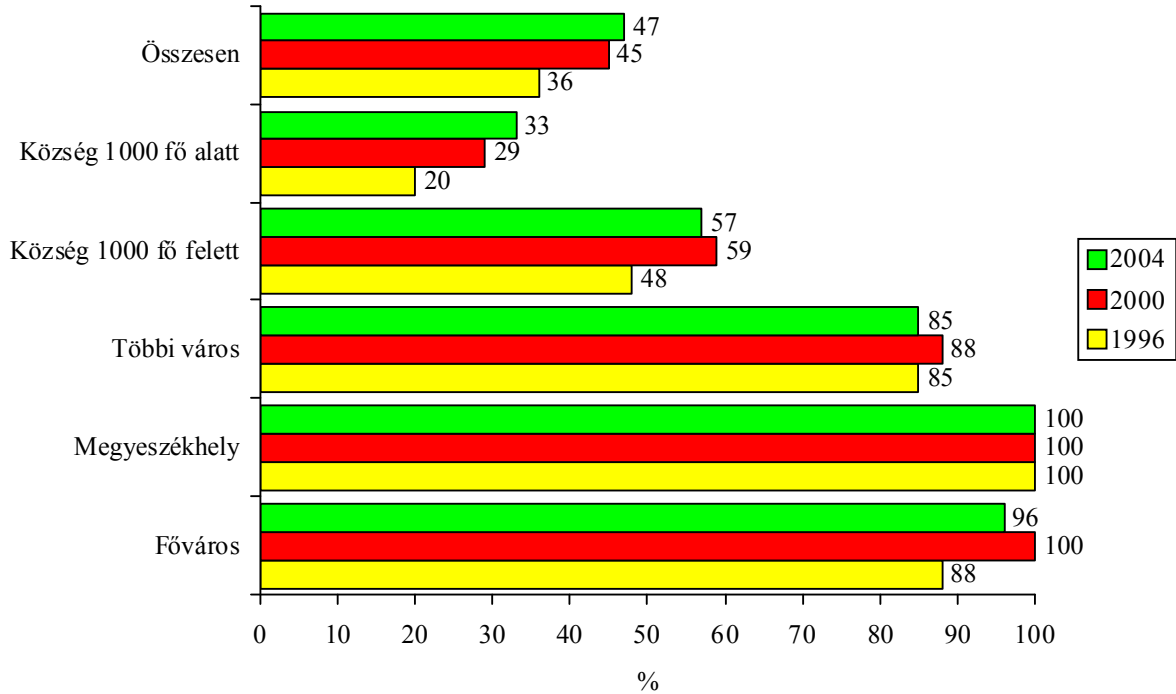
**AZ ÖNKORMÁNYZATOK
ÉS
A NONPROFIT SZERVEZETEK
KAPCSOLATA**

grafikonok

I.

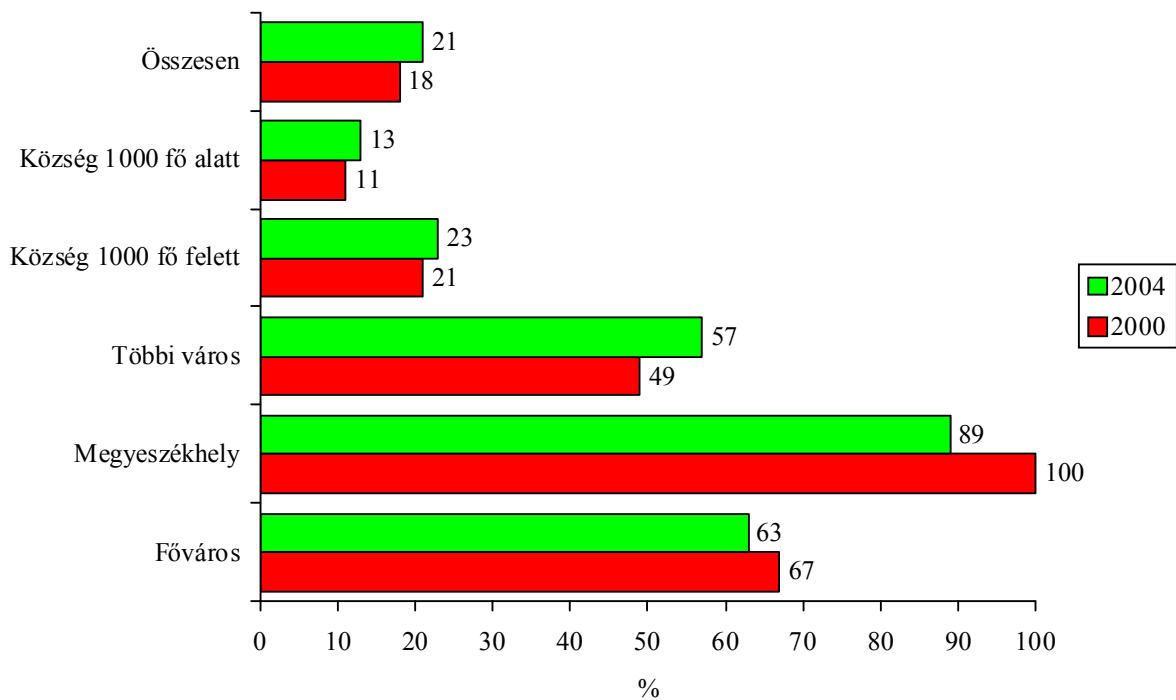
1. ábra

Azon önkormányzatok aránya, amelyek közreműködtek alapítvány létrehozásában, településtípusonként, 1996, 2000 és 2004

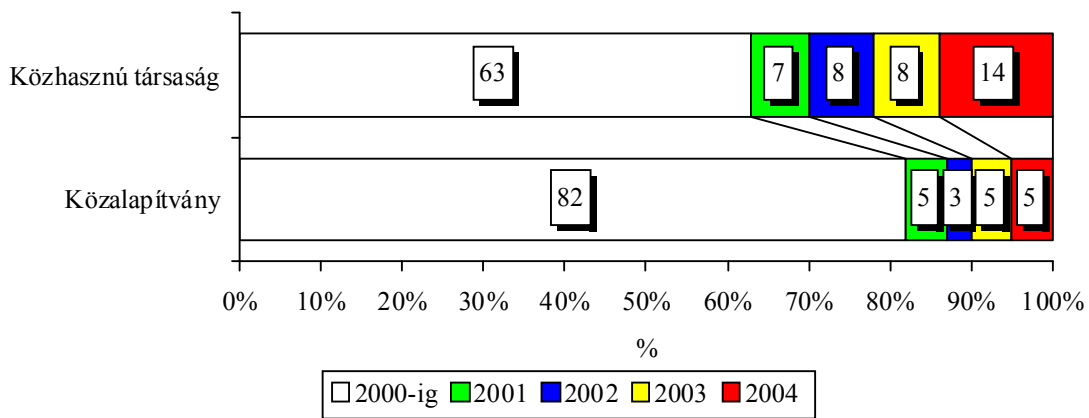
2. ábra

Azon önkormányzatok aránya, amelyek közreműködtek közhasznú társaság létrehozásában, településtípusonként, 2000 és 2004

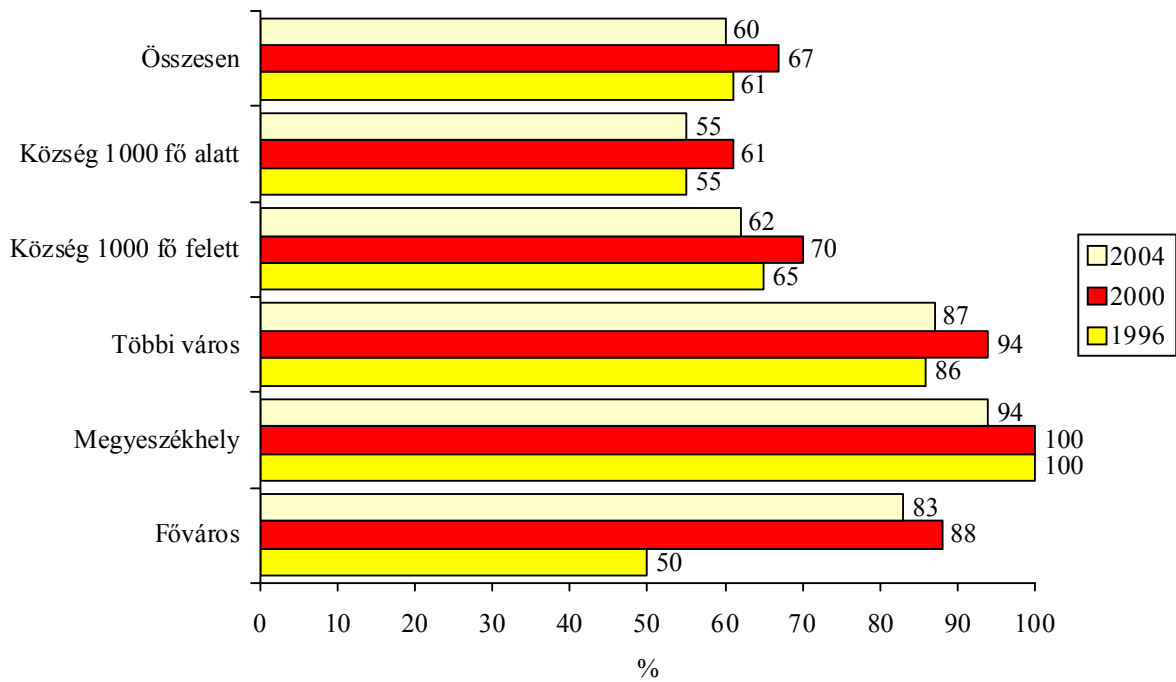

Azon

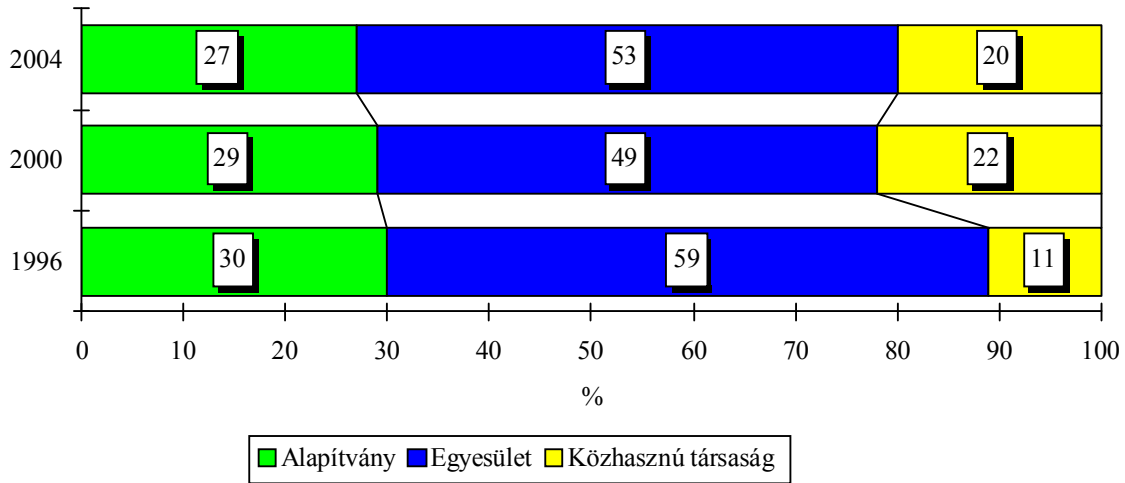
3. ábra
 Az önkormányzatok által önállóan vagy társalapítóként létrehozott közalapítvány és közhasznú társaság megoszlása alapítási év szerint, 2004

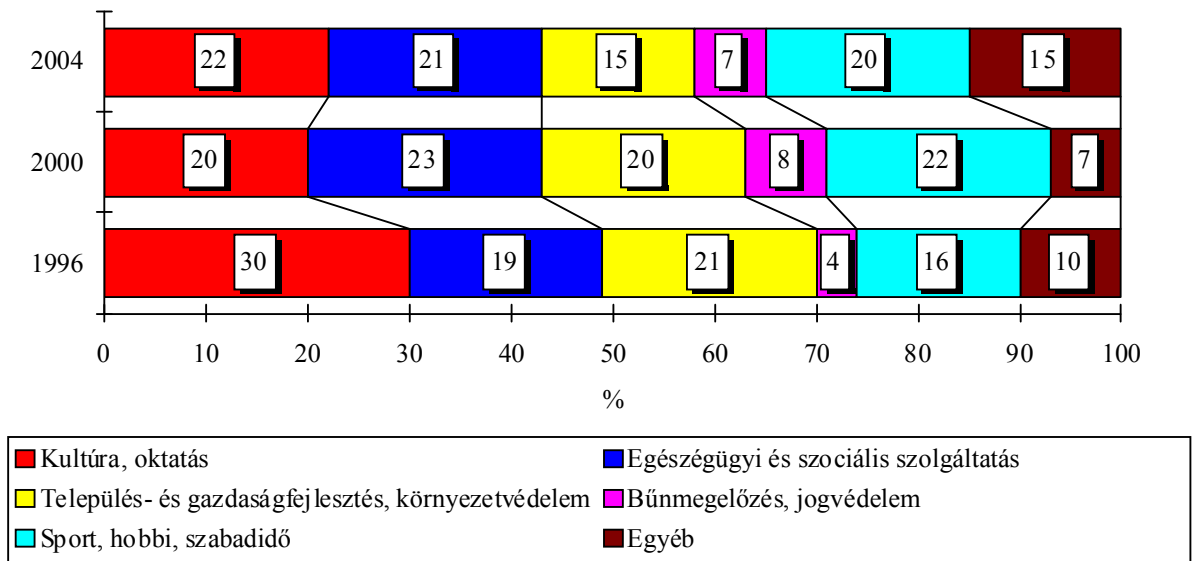
4. ábra
 Az önkormányzatok tagsága nonprofit szervezetekben, 1996, 2000 és 2004

5. ábra
A szerződéses viszonyban lévő nonprofit szervezetek megoszlása szervezettípus szerint,
1996, 2000 és 2004

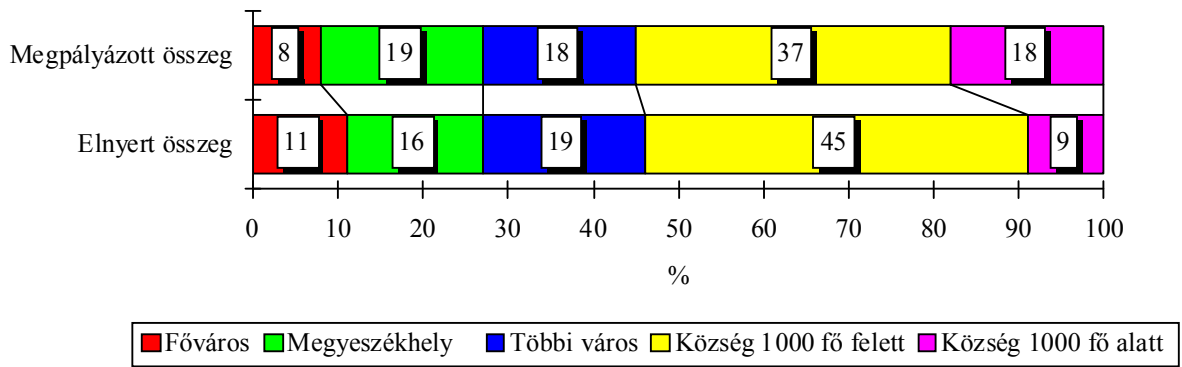
6. ábra
A szerződéses viszonyban lévő nonprofit szervezetek megoszlása tevékenység szerint,
1996, 2000 és 2004

(

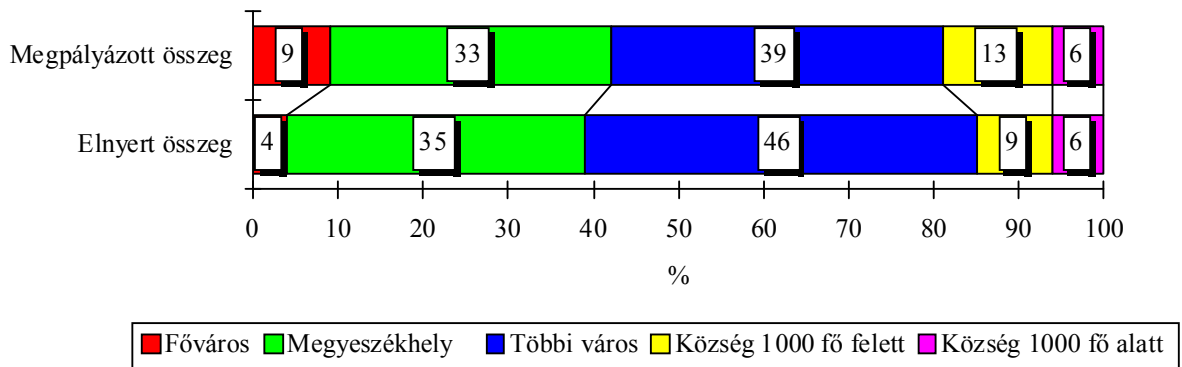
7. ábra

A közösen megpályázott és elnyert összeg megoszlása településtípus szerint, 2000

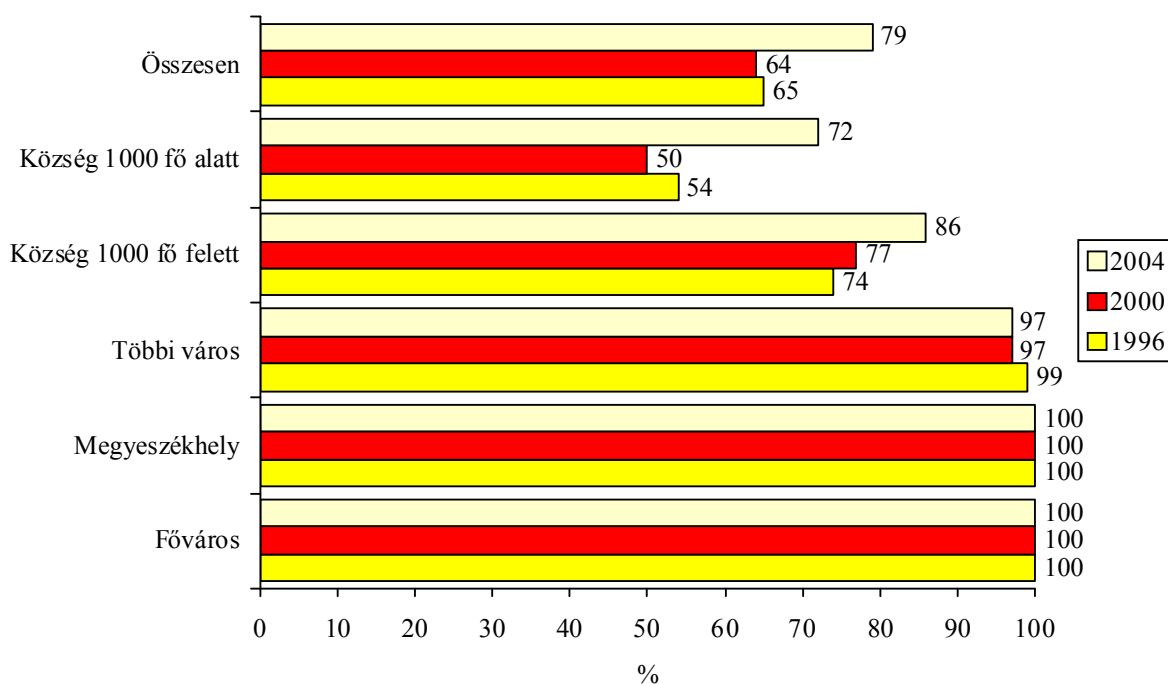
8. ábra

A közösen megpályázott és elnyert összeg megoszlása településtípus szerint, 2004

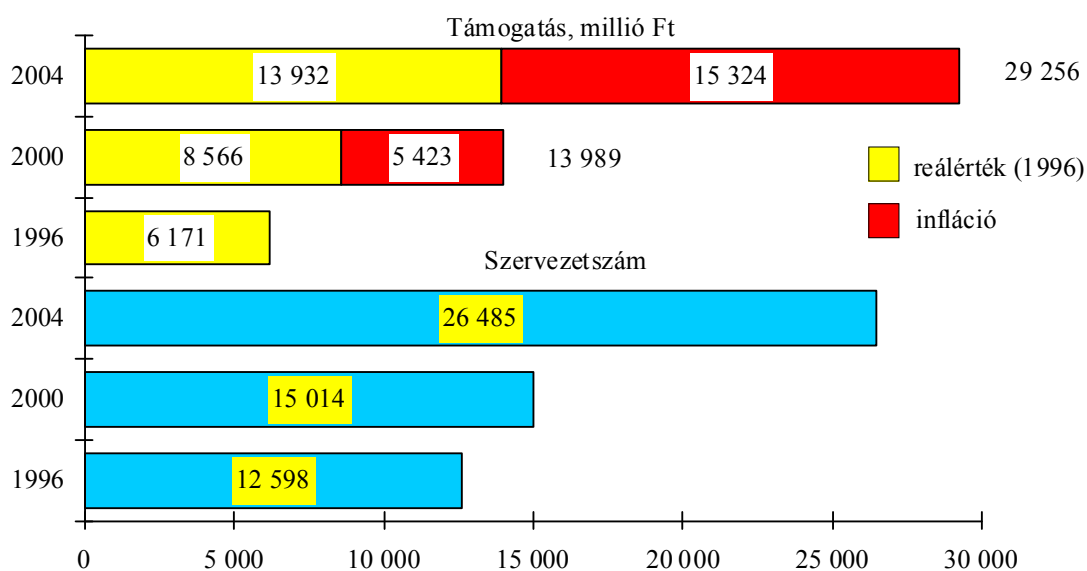
9. ábra

Azon önkormányzatok aránya, amelyek pénzügyi támogatást nyújtanak nonprofit szervezet részére, településtípusonként, 1996, 2000 és 2004

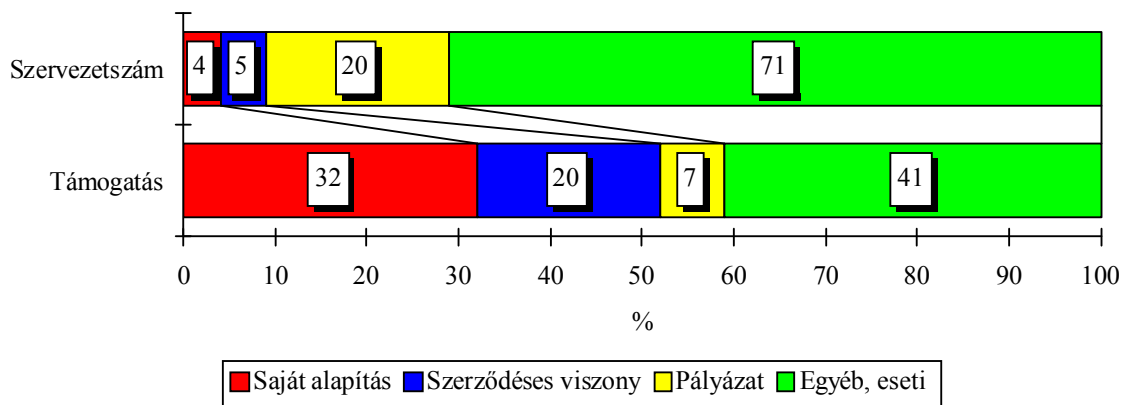
10. ábra

Az önkormányzatok által nyújtott támogatások változása, 1996, 2000 és 2004

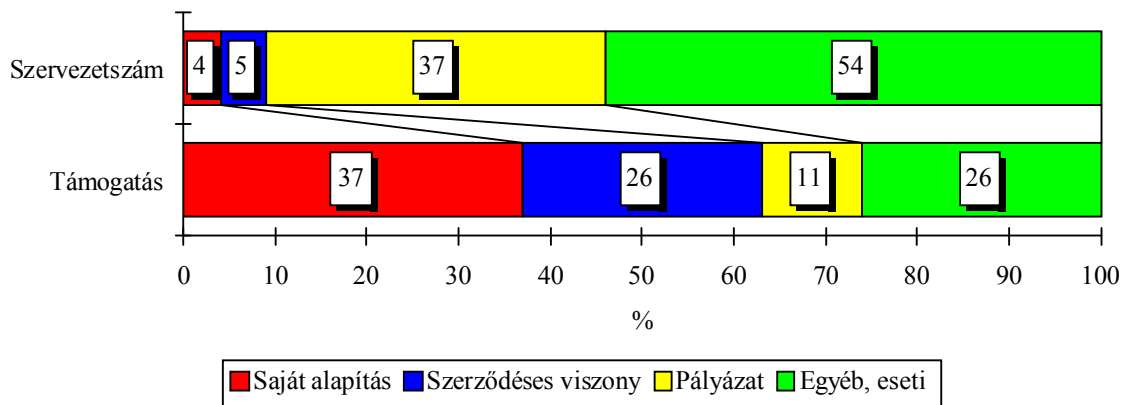

Megjegyzés: A fogyasztói árindex változása (infláció) 1996 és 2000 között 63,3%, 1996 és 2004 között 109,9% volt.

11. ábra
 A támogatott nonprofit szervezetek, és a részükre nyújtott támogatások megoszlása
 a támogatási forma szerint, 2000

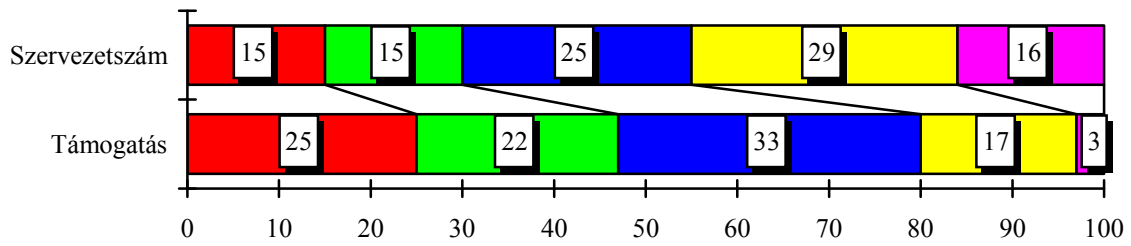

12. ábra
 A támogatott nonprofit szervezetek, és a részükre nyújtott támogatások megoszlása
 a támogatási forma szerint, 2004

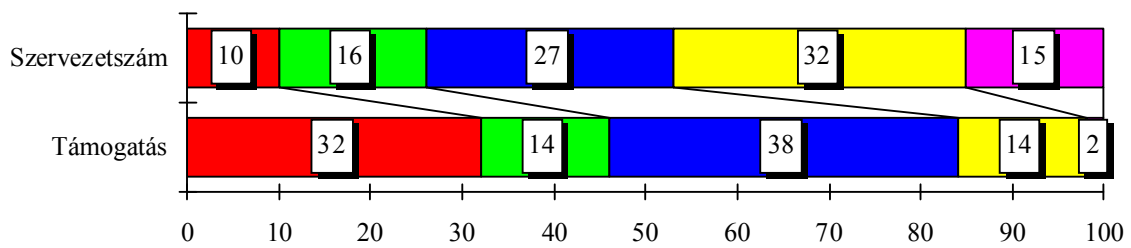

13. ábra
 A támogatott nonprofit szervezetek, illetve a részükre nyújtott támogatások megoszlása településtípus szerint, 1996 és 2000

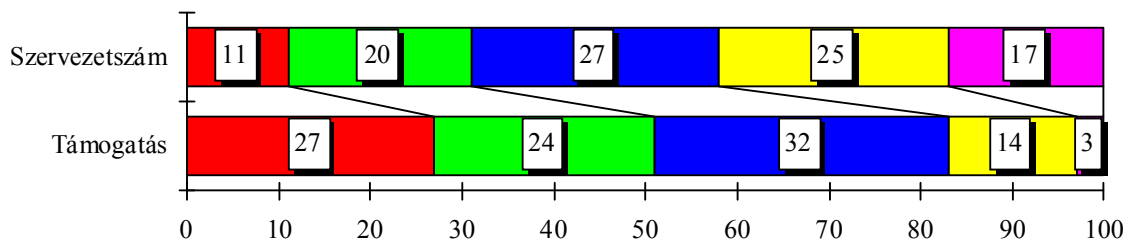
1996

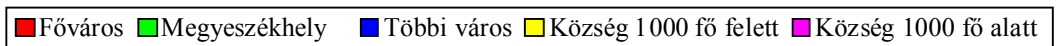
2000

2004

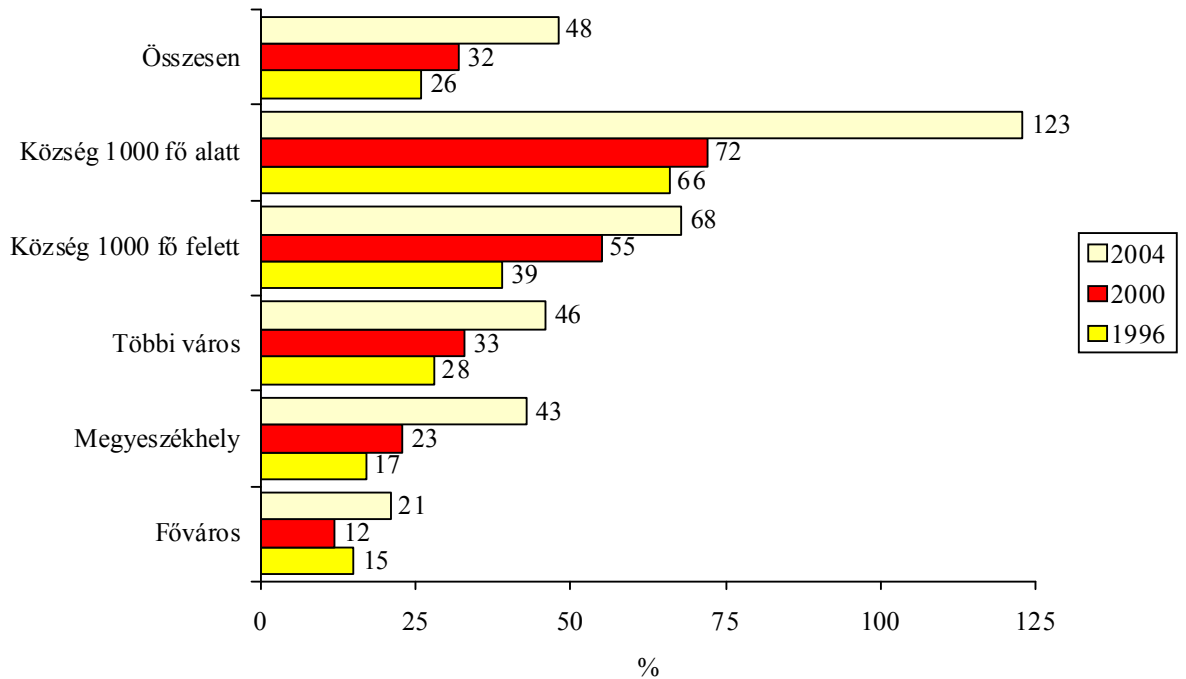

%

14. ábra

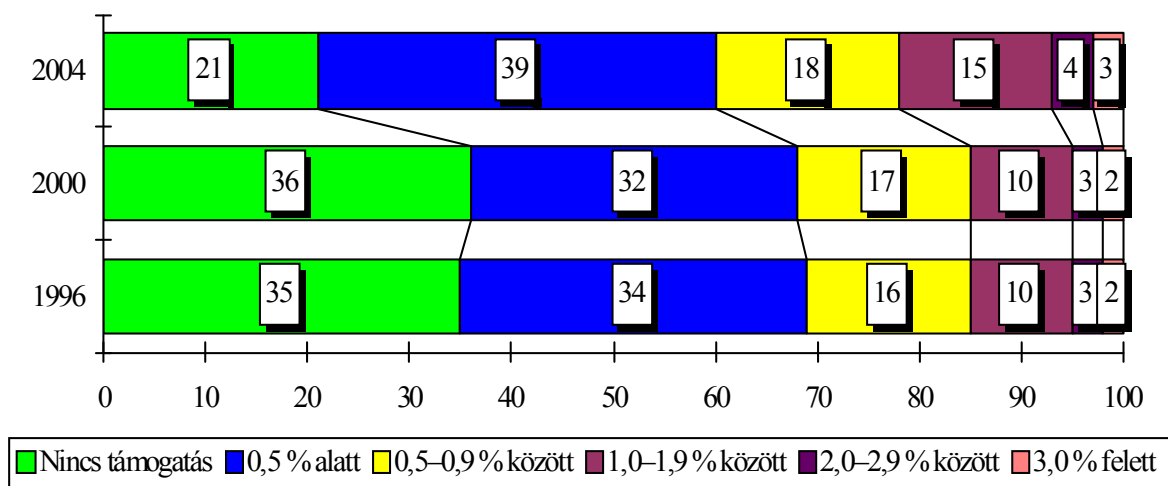
A támogatott nonprofit szervezetek aránya településtípusonként, 1996, 2000 és 2004

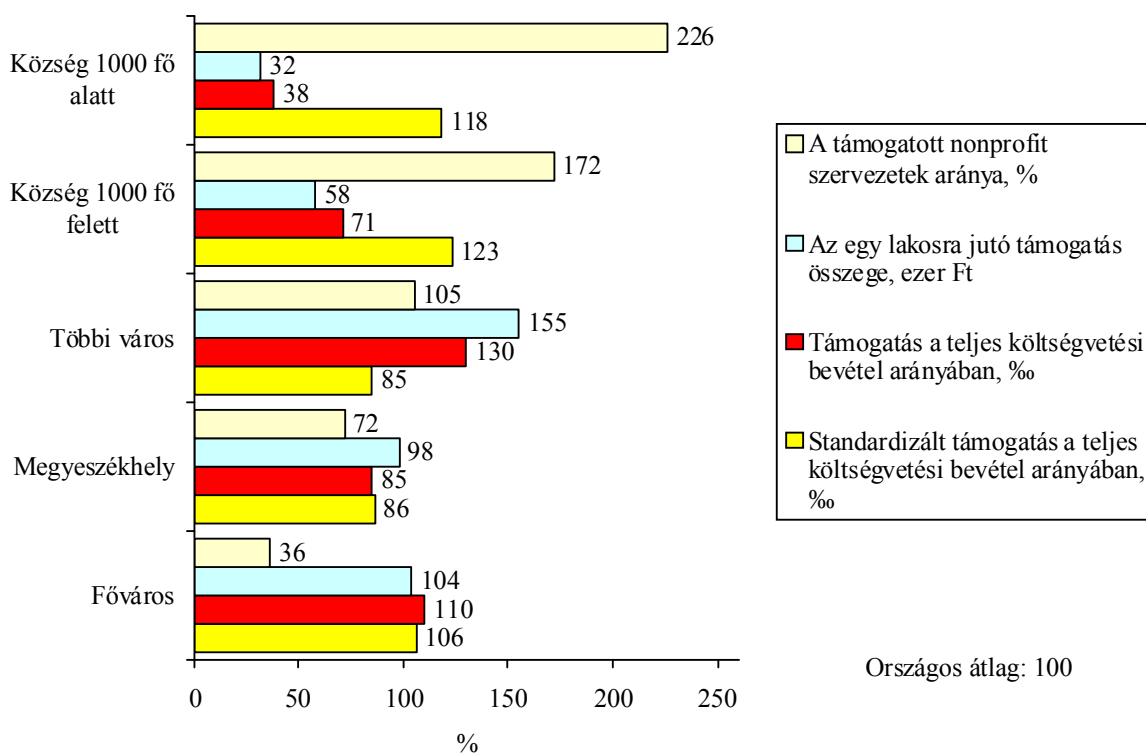
Megjegyzés: A támogatott szervezetek aránya az összes támogatott szervezet és a helyben működő szervezetek százalékban kifejezett aránya. Mivel egy önkormányzat nem helyben működő szervezetnek is nyújthat támogatást, ez az érték meghaladhatja a 100%-ot is.

15. ábra

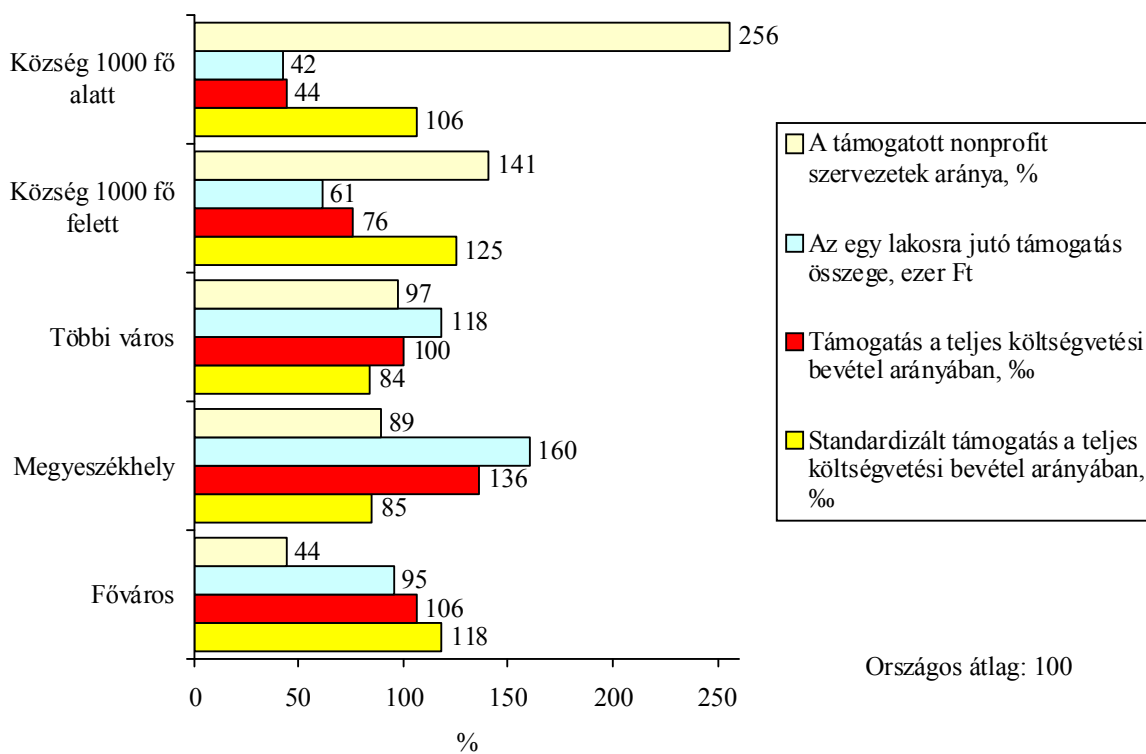
Az önkormányzatok megoszlása a költségvetésükből juttatott támogatások aránycsoportjai szerint, 1996, 2000 és 2004

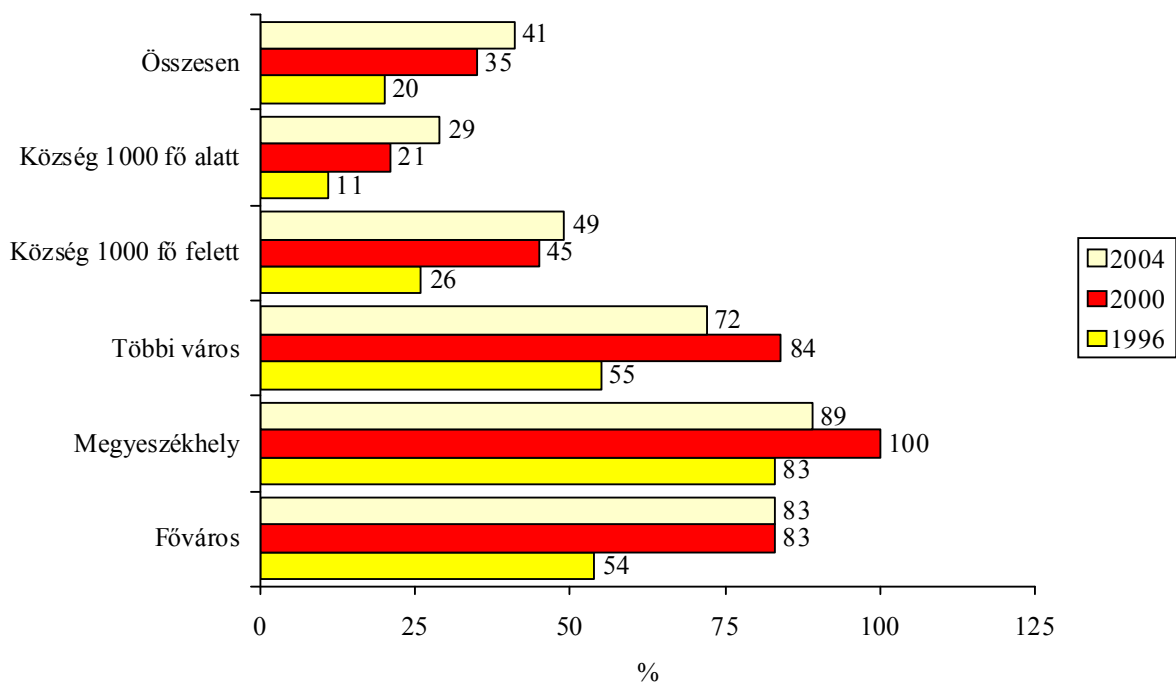
16. ábra
A pénzügyi támogatások mértékének relatív jelzőszámai településtípusonként, 2000

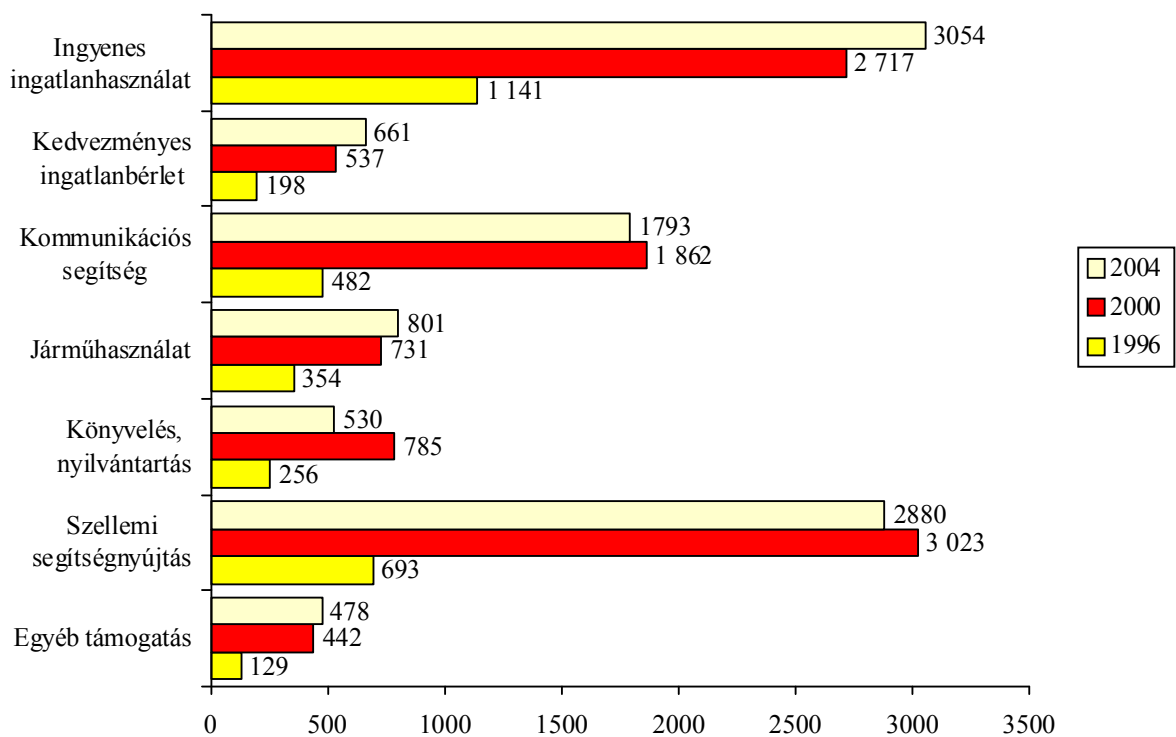
17. ábra
A pénzügyi támogatások mértékének relatív jelzőszámai településtípusonként, 2000

18. ábra
Azon önkormányzatok aránya, amelyek természetbeni támogatást nyújtanak nonprofit szervezet részére, településtípusonként, 1996 és 2000

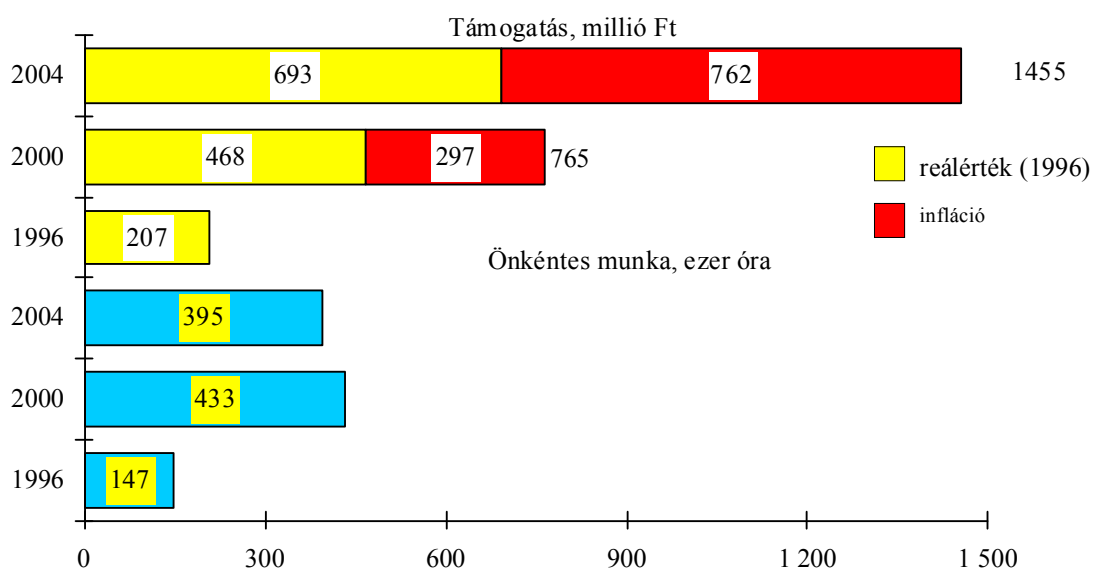

19. ábra
A természetbeni támogatások különböző formáiban részesülő nonprofit szervezetek száma, 1996, 2000 és 2004

20. ábra

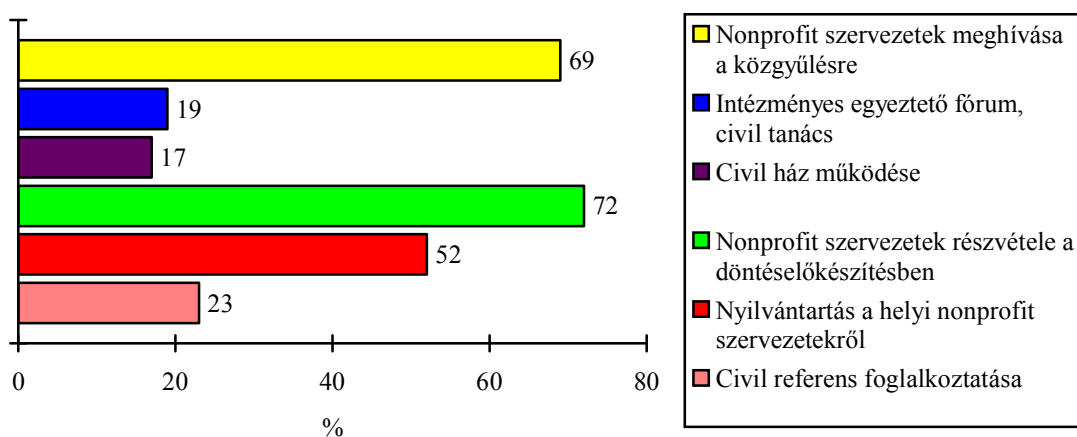
A nonprofit szervezetek által nyújtott támogatások változása, 1996, 2000 és 2004

Megjegyzés: A fogyasztói árindex változása (infláció) 1996 és 2000 között 63,3%, 1996 és 2004 között 109,9% volt.

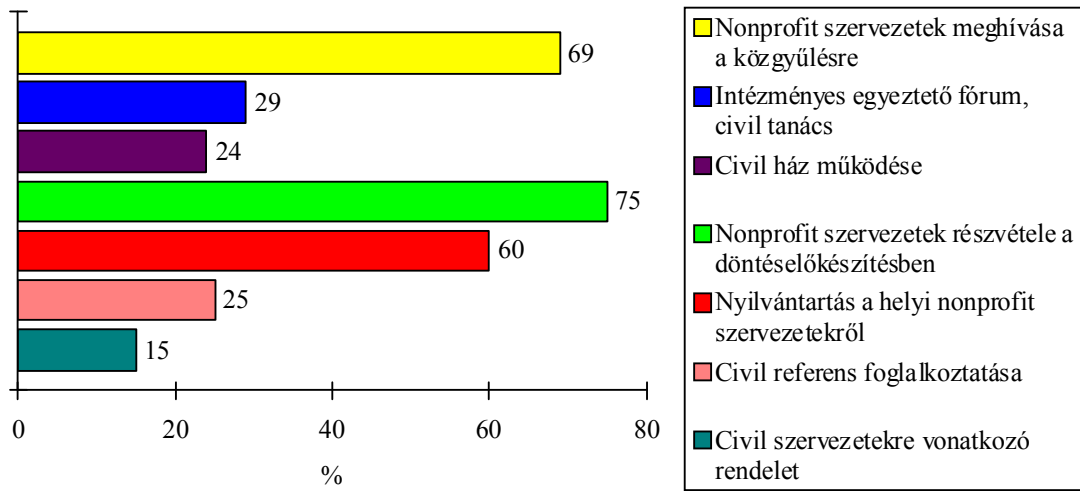
21. ábra

Nonprofit szervezetekkel intézményesen együttműködő városi önkormányzatok aránya, 2000

22. ábra

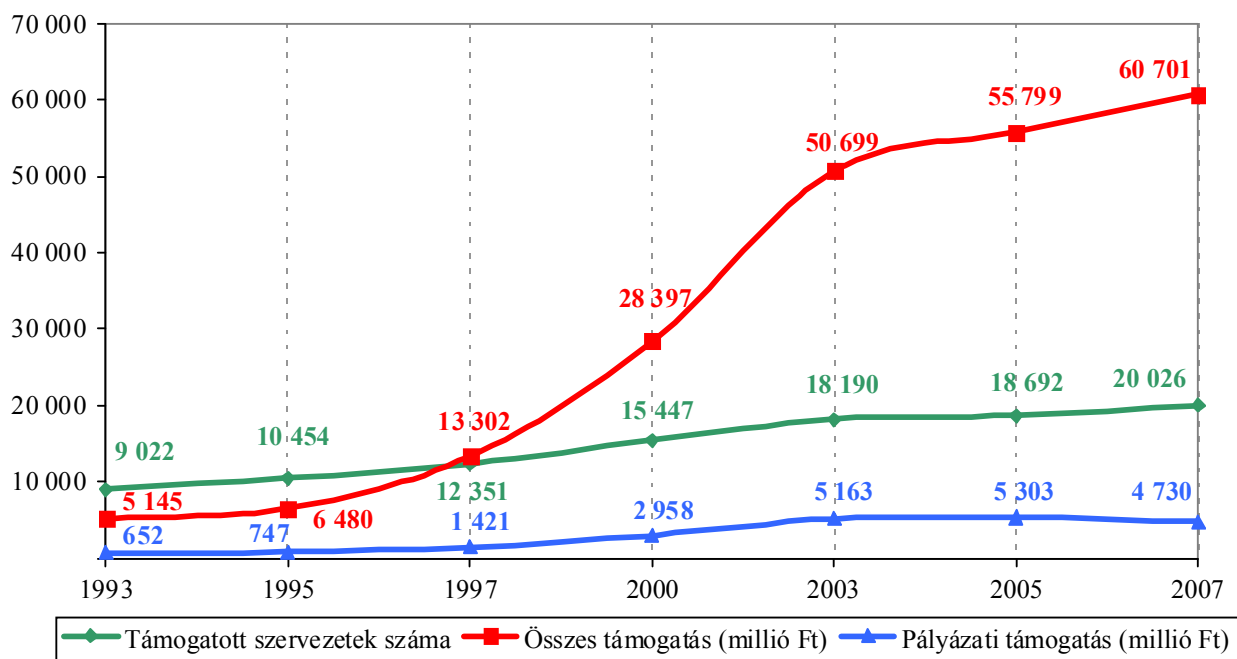
Nonprofit szervezetekkel intézményesen együttműködő városi önkormányzatok aránya, 2004

II.

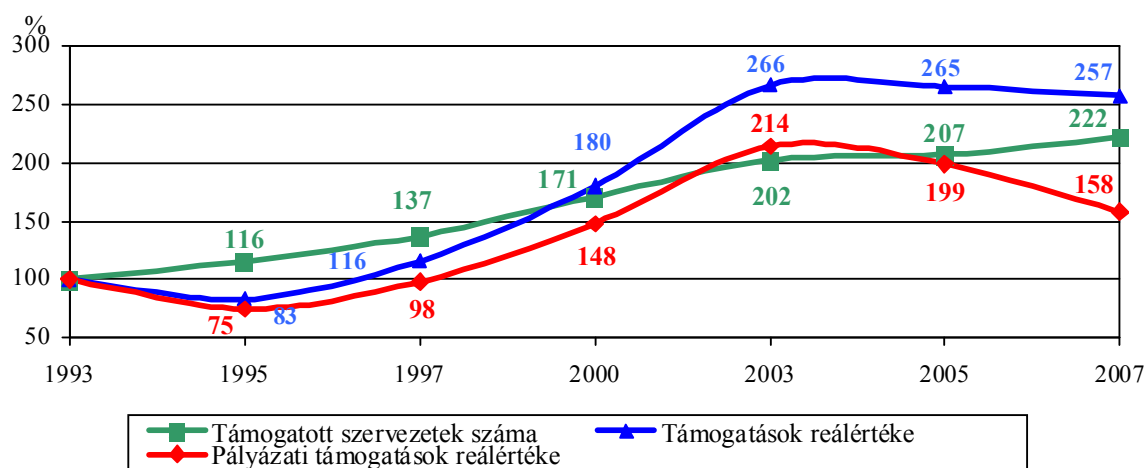
1. ábra

Az önkormányzati támogatások legfontosabb mutatói, 1993–2007

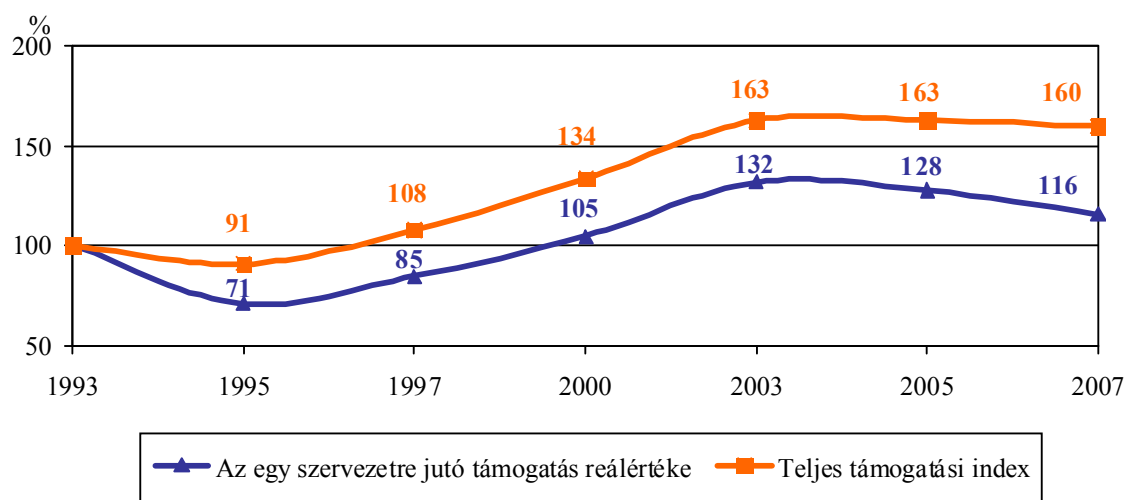
2. ábra

Az önkormányzati támogatások legfontosabb mutatóinak változása, 1993–2007

3. ábra

Az egy szervezetre jutó bevétel reálérték-változása a nonprofit szektorban, 1993–2007

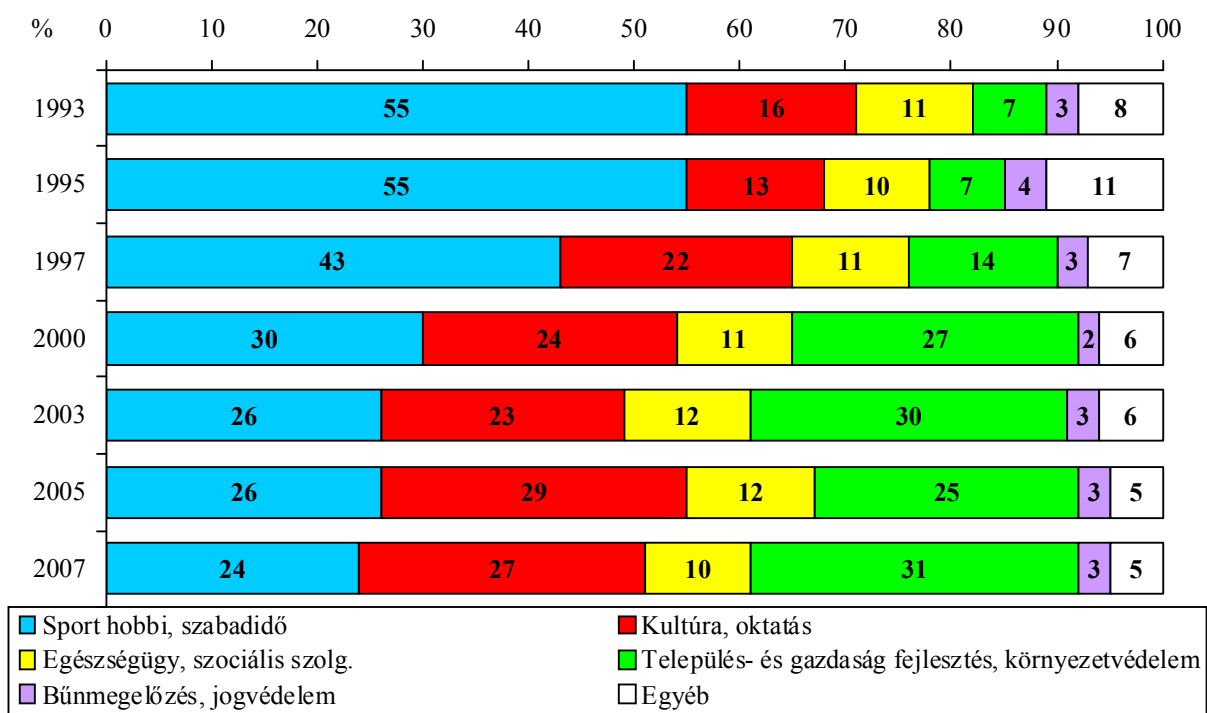

* *Teljes támogatási index:* A támogatott szervezetek számának és az egy szervezetre jutó támogatás reálértékének százalékban kifejezett változásának mértani átlaga.

Megjegyzés: Az egy szervezetre jutó bevétel reálérték-változása a szektor teljes bevételeinek reálérték változása és a szervezetszám változásának hányadosa. 2001 és 2002 becsült adatok.

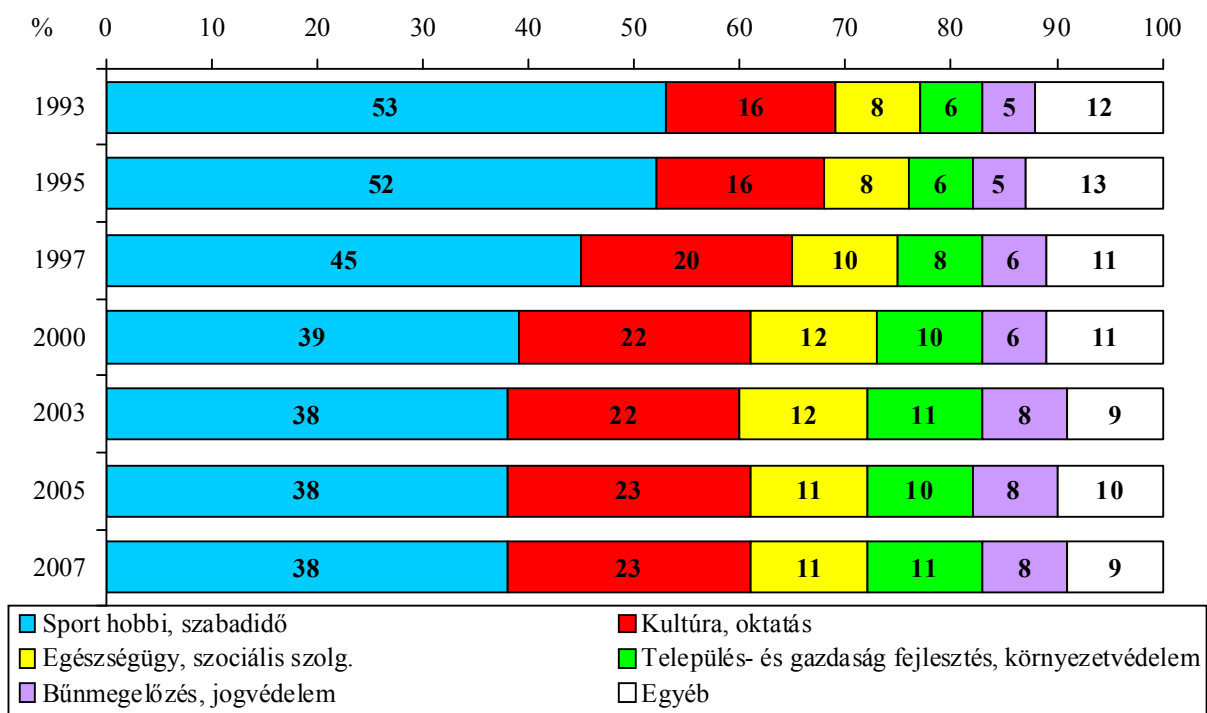
4. ábra

A támogatások megoszlása tevékenység szerint, 1993–2007

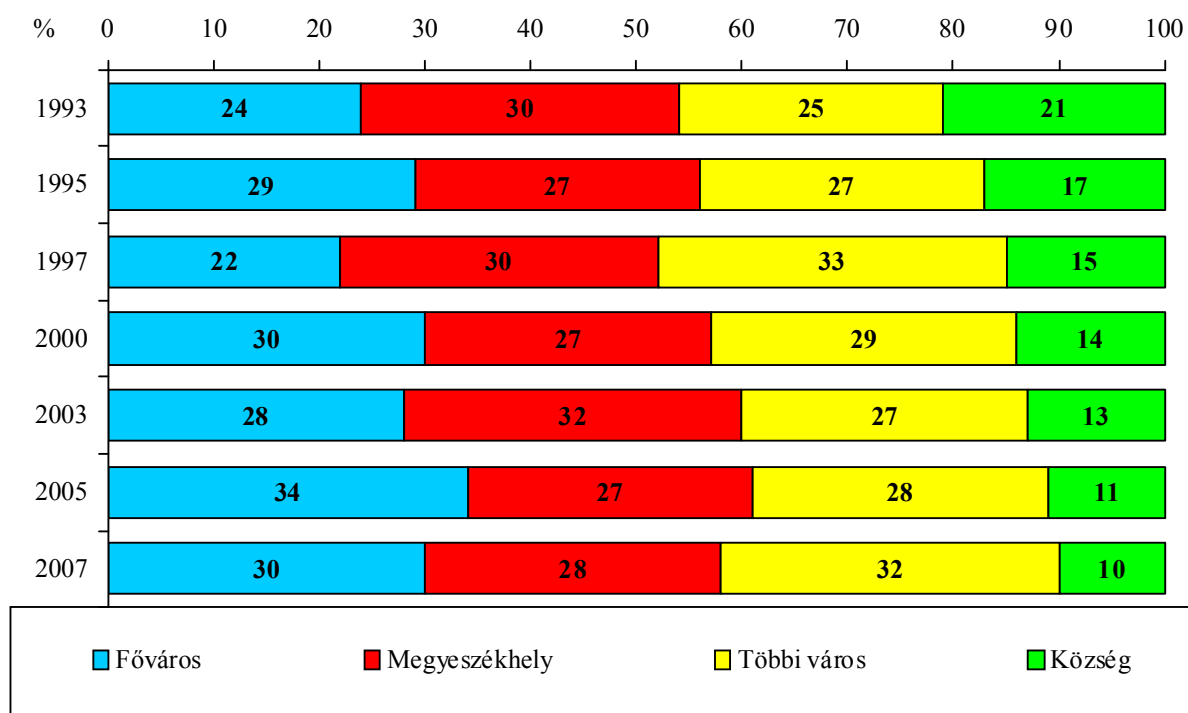
5. ábra

A támogatott szervezetek megoszlása tevékenység szerint, 1993–2007

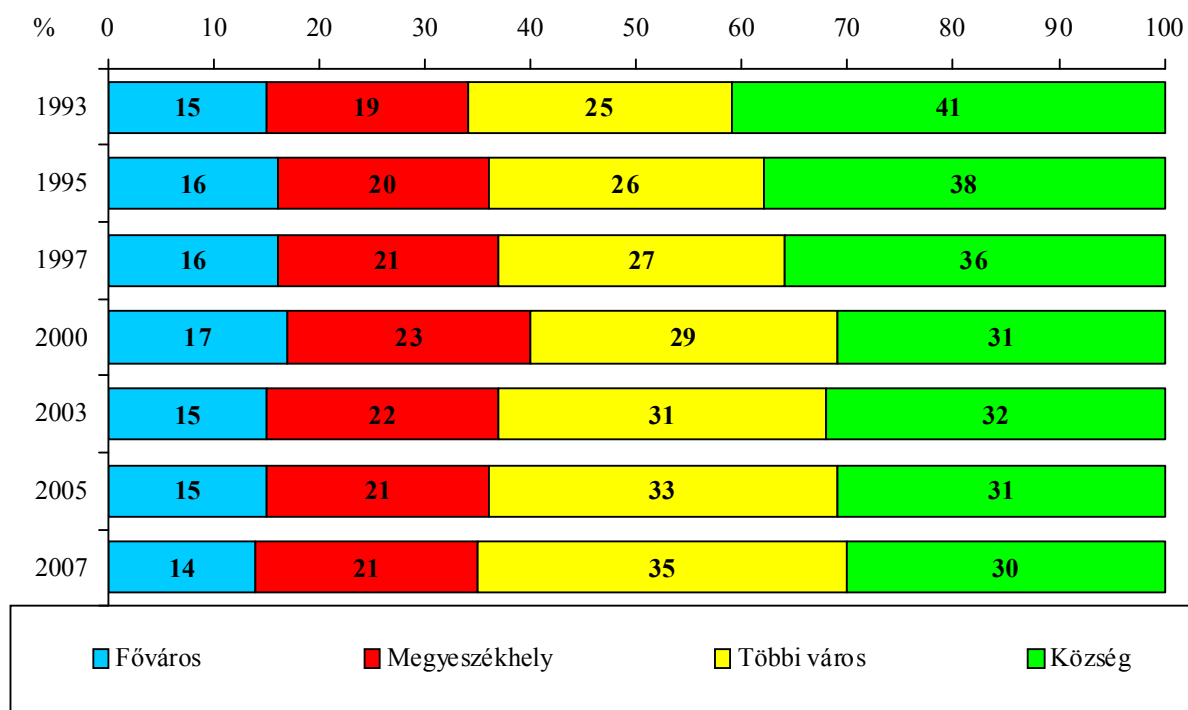
6. ábra

A támogatások megoszlása településtípus szerint, 1993–2007

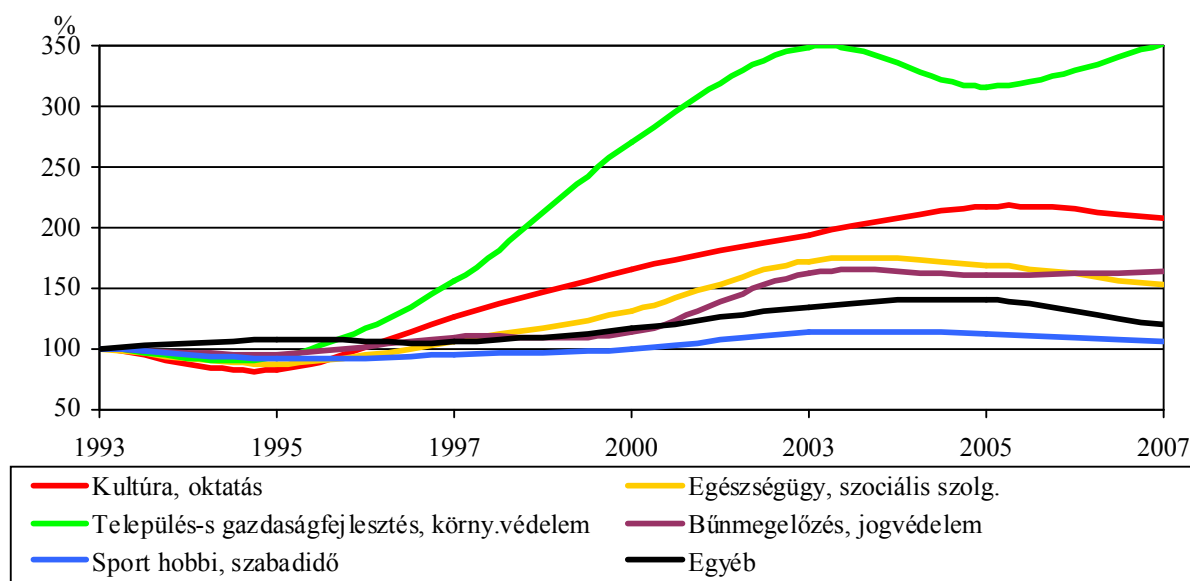
7. ábra

A támogatott szervezetek megoszlása településtípus szerint, 1993–2007

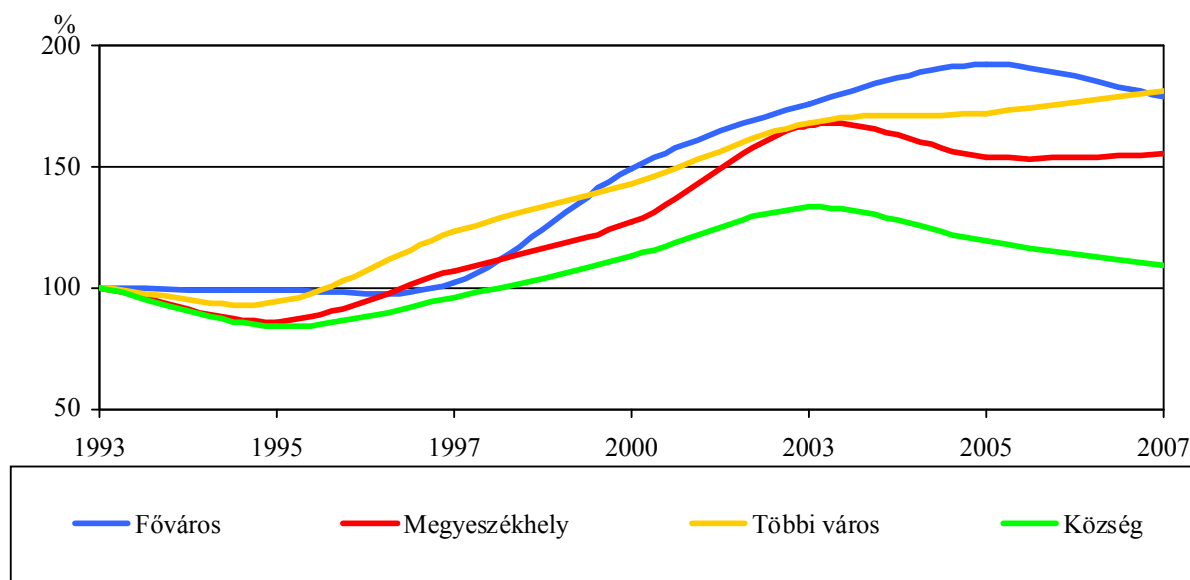
8. ábra

A teljes támogatási index változása tevékenységek szerint, 1993–2007

9. ábra

A teljes támogatási index változása településtípus szerint, 1993–2007, 1993–2007

Források és irodalomjegyzék

ANHEIER et al 2004 = Anheier, Helmut – Glasius, Marlies – Kaldor, Mary (szerk.): Globális civil társadalom I. (Budapest, TYPOTEX, 2004)

AVARKESZI 2005 = Avarkeszi Béla: A XV. kerületi (Budapest) civil szervezetek és az önkormányzat együttműködése (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2005/1. 31–32.)

BALOGH et al 2003 = Balogh Bence – Mészáros Geyza – Sebestény István: Módszer és gyakorlat. A nonprofit statisztika 10 éve (1992–2002) (Budapest, KSH, 2003)

BARBETTA 1991 = Barbetta, Paolo: A nonprofit szektor gazdasági szerepe (In: Esély 1991/1. 11–22.)

BARTAL 2005 = Bartal Anna Mária: Nonprofit elméletek, modellek, trendek (Budapest, Századvég, 2005)

BARTAL 2009 = Bartal Anna Mária: A válság elején – a nonprofit trilemmáról, valamint a „jó” és a „rossz” civil társadalom kérdéseiről (In: Civil jelentés 2007–2008. Civil Szemle 2009/1–2., 8–21.)

BARTAL–KÁKAI 2003 = Bartal Anna Mária – Kákai László: Civil szervezetek és civil projektek szerepe a dél-dunántúli régió fejlesztésében. Kutatási zárójelentés. (Baranya-Somogy- Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából, 2003)

BARTAL–KÁKAI–SZABÓ 2004 = Bartal Anna Mária – Kákai László–Szabó István: Civil kapcsolati hálók Debrecenben. Debrecen MJV Önkormányzata által támogatott kutatás. (Kutatási zárójelentés). (Budapest, Századvég Civil Akadémia, 2004)

BARTAL–KÁKAI–SZABÓ 2005 = Bartal Anna Mária – Kákai László – Szabó István: Civil szervezetek érdekképviselője, kapcsolatrendszere. Kutatási zárójelentés. (Budapest, Századvég Civil Akadémia, 2005)

BÁDER-SEBESTÉNY 2008 = Báder György – Sebestény István: A pestújhelyi civil egyeztető tanács (In: Párbeszéd a partnerségért 2, szerk.: Gál Sándor, Eger, Baba-Mama Alapítvány, 69–72.)

BÉRES 2005 = Béres Tibor: A pályázati rendszer hasznáról (In: Civil Szemle 2005/1. 85–101.)

BÍRÓ 2002 = Dr. Bíró Endre: Nonprofit szektor analízis. (Budapest, EMLA, 2002)

BÍRÓ 2005a = Dr. Bíró Endre: A KCR-dimenzió (In: Civil Szemle 2005/2. 53–89.)

BÍRÓ 2005b = Dr. Bíró Endre: A KCR dimenzió. A közfeladat-ellátásban való civil részvétel jogi akadályai. (Budapest, EMLA, 2005)

BÍRÓ 2006 = Dr. Bíró Endre: Jogi szótár (Pécs, Dialóg Campus, 2006)

BÍRÓ 2010 = Dr. Bíró Endre: Hol tartunk. A civil nonprofit szervezetek jogi szabályozásának problémái. (Budapest, Jogismeret Alapítvány, 2010)

BOCZ et al. 1995 = Bocz János – Gyulavári Antal – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1993 (Budapest, KSH, 1995)

- BOCZ et al. 1997 = Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1995 (Budapest, KSH, 1997)
- BOCZ et al. 1999 = Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1997 (Budapest, KSH, 1999)
- BOCZ et al. 2002 = Bocz János – Cseh Judit – Mészáros Geyza – Sebestény István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000 (Budapest, KSH, 2002)
- BOCZ et al. 2005 = Bocz János – Mészáros Geyza – Nagy Renáta – Sebestény István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2003 (Budapest, KSH, 2005)
- BÓDI–JUNG–LAKROVITS 2003 = Bódi György – Jung Adrienn – Lakrovits Elvira: Civil partnerség (Budapest, KJK KERSZÖV, 2003)
- BOURDIEU 1978 = Bourdieu, Pierre: A társadalmi jelenségek újatermelődése (Budapest, Gondolat, 1978)
- BOURDIEU 1994 = Bourdieu, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke (In: Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája, szerk.: Lengyel György – Szántó Zoltán, Budapest, Aula, 155–176. 1994)
- BRACHINGER 2005 = Brachinger Tamás: Civilek és a politikai hatalom (In: Civil Szemle 2005/1. 45–59.)
- BRACHINGER 2007 = Brachinger Tamás: Öt állítás próbája egy ötfokú skálán, két játékban (In: Civil Szemle 2007/2. 55–64.)
- BRACHINGER 2009 = Brachinger Tamás: Az „állatorvosi ló” avagy egy community study, különös tekintettel a civil érdekérvényesítésre (In: Civil Szemle 2009/3. 43–51.)
- BULLAIN 2005 = Bullain Nilda: Átfogó nonprofit jogi reformkoncepció: lépések egy értékalapú civil jövőkép felé (In: Civil Szemle 2006/1. 5–27.)
- BULLAIN–CSANÁDY 2008 = Bullain Nilda–Csanády Dániel: Helyi érdek, helyi érték: Útmutató az önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködés jogi és intézményes hátteréhez (Budapest, Ökotárs Alapítvány, 2008)
- BYRNE 1990 = Byrne, Tony: Local Government in Britain (London, Penguin, 1990)
- COLEMAN 1994 = Coleman, James: Társadalmi tőke (In: A gazdasági élet szociológiája, szerk.: Lengyel György – Szántó Zoltán, Budapest, Aula, 99–127. 1994)
- COLEMAN 1998 = Coleman, James: Társadalmi tőke az emberi tőke termelésében (In: Tőkefajták, szerk.: Lengyel György – Szántó Zoltán, Budapest, Aula, 11–14. 1998)
- CSANÁDY 2002 = Csanády Dániel: Helyi önkormányzatok és civil szervezetek együttműködése Skóciában (In: Esély 2002/4. 73–84.)
- CSANÁDY 2005 = Csanády Dániel: Helyi önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködése Skóciában (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2005/1. 12–15.)
- CSEFKÓ 1997 = Csefkó Ferenc: A helyi önkormányzati rendszer (Pécs, Dialóg–Campus, 1997)
- CSEGÉNY–KÁKAI 2000 = Csegény Péter – Kákai László: Köztes helyzet? A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában (Budapest, MeH, 2000)

CSIZMADIA 2002 = Csizmadia Zoltán: Robert Putnam: Bowling alone. The collapse and revival of American community (In: Szociológiai Szemle, 2002/3. 183–193.)

DOBROVITS = Dobrovits Sándor: Budapest egyesületei (Budapest, é.n.)

DOMANICZKY 2006 = Domaniczky Endre: Önkormányzati civil politika kiépítése Budapest XVIII. kerületében (In: Civil Szemle 2006/2. 65–90.)

DOMANICZKY 2008a = Domaniczky Endre: A városi önkormányzatok és a helyi civil szektor együttműködésének lehetséges útjai (In: Civil Szemle 2008/3. 119–124.)

DOMANICZKY 2008b = Domaniczky Endre: A jogállam és a civil szektor Magyarországon, különös tekintettel a helyi önkormányzatokra (Budapest, Publikon, 2008)

EGYESÜLETI ÖSSZEÍRÁS 1878 = Vargha Gyula (szerk.): Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban (Budapest, Atheneum, 1880)

FICZERE 1995 = Ficzer Lajos: A civil társadalmi szerveződések szerepe a kormányzati döntéshozatal rendszerében (In: Tanulmányok a közigazgatás szervezeti és jogi intézményei köréből, szerk: Ficzer Lajos – Molnár Miklós – Tamás András, Budapest, UNIÓ, 41–53. 1995)

FUKUYAMA 1997 = Fukuyama, Francis: Bizalom. A társadalmi erények és a jólét megteremtése. (Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997)

FUKUYAMA 2000 = Fukuyama, Francis: A nagy szétbomlás (Budapest, Európa Könyvkiadó, 2000)

FÜZÉR et al 2006 = Füzér Katalin – Gerő Márton – Sík Endre – Zongor Gábor: Társadalmi tőke és fejlesztés (In: Társadalmi riport 2006, szerk.: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György, Budapest, TÁRKI, 335–350.)

GÁSPÁR 2005 = Gáspár Mátyás: Magad uram... A civil önkormányzás körvonalai (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2005/1. 5–9.)

GERENCSÉR 2005 = Gerencsér Balázs: Ezt az 1-et akartuk? (In: Civil Szemle 2005/1. 102–134.)

GICZY–SÍK 2009 = Giczy Johanna – Sík Endre: Bizalom, társadalmi tőke, intézményi kötődés (In: TÁRKI Európai jelentés 2009. 65–84.)

HÄIKIÖ 2010 = Häikiö, Liisa: The diversity of citizenship and Democracy in Local Public Management Reform (In: Public Management Review 2010, Volume 12, Number 3, 363–383.)

HALSETH–RYSER 2007 = Halseth, Greg – Ryser, Laura Marie: The Deployment of Partnerships by the Voluntary Sector to Address Service Needs in Rural and Small Town Canada (In: Voluntas 2010, Volume 18, Number 3. 241–265.)

HANSMANN 1988 = Hansmann, Henry: The Role of Nonprofit Enterprise. (Yale Law Journal 1988, 901, 835–98)

HARSÁNYI–KUTI 1995 = Harsányi László – Kuti Éva: A nonprofit szektor törvényi szabályozásának irányai (In: Acta Humana 1995/21. 61–75.)

HAVEL 2004 = Havel, Vaclav: A civil társadalom és új ellenségei (In: Civil Szemle 2004/1. 7–9.)

HEGYESI–FEKETE 2006 = Hegyesi Gábor–Fekete Orsolya: Kísérlet a nonprofit szervezetek felmérésére a Társadalmi Igazságosság Index segítségével (In: Civil Szemle 2006/1. 5–33.)

HÓBOR–VARGA 2003 = Hóbor Erzsébet – Varga Tibor: Az önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködése Zala megyében (In: Magyar Közigazgatás 2003/7. 424–431.)

IGNITS 2006 = Ignits Györgyi: Civil szervezetek az önkormányzatokban (In: Civil Szemle 2006/1. 97–117.)

JAGASICS 2007 = Jagasics Béla: Budapest nonprofit szektora (Budapest, 2007)

KAJNER 2005 = Kajner Péter (szerk.): RAJTunk múlik! Hogyan szervezkedjünk és képviseljük érdekeinket a lakóhelyünkön? (Budapest, Közösségfejlesztők Egyesülete, 2005)

KÁKAI 2002 = Kákai László: A civil szervezetek megjelenése a helyi státútumokban (In: Magyar Közigazgatás 2002/11. 669–675.)

KÁKAI 2004 = Kákai László: Önkormányzunk, de nélkületek! Pártok és civil szervezetek a helyi társadalmakban (Budapest, Századvég, 2004)

KÁKAI 2005 = Kákai László: Torzulások a magyar nonprofit szektorban (In: Civil Szemle 2005/3. 38–46.)

KÁKAI 2008a = Kákai László: Lokálpatriotizmus szegmens (In: Civil éves jelentés 2006–2007. Civil Szemle 2008/1–2. 190–204.)

KÁKAI 2008b = Kákai László: A szervezetek működését befolyásoló problémák (In: Civil Szemle 2008/3. 22–36.)

KÁKAI 2009a = Kákai László: Civil szervezetek regionális összefüggései (In: Civil jelentés 2007–2008. Civil Szemle 2009/1–2. 130–144.)

KÁKAI 2009b = Kákai László: Civil kapcsolati viszonyok (In: Civil Szemle 2009/4. 111–133.)

KÁKAI 2009c = Kákai László: Kik is vagyunk mi? Civil szervezetek Magyarországon (Pécs, Publikon Kiadó, 2009)

KALAS 2008 = Dr. Kalas György: Nyilvánosság részvétele a település szabályozási (rendezési) tervek eljárásában (Budapest, Reflex Környezetvédő Egyesület, 2008)

KINYIK 2008 = Kinyik Margit: Közfeladat-átvállalás gyakorlata Skóciában (In: Civil Szemle 2008/4. 119–142.)

KINYIK 2009a = Kinyik Margit: A nonprofit szervezetek mint szolgáltatók jellemzői Magyarországon (In: Civil jelentés 2007–2008. Civil Szemle 2009/1–2. 95–111.)

KINYIK 2009b = Kinyik Margit: Civil érdekérvényesítés kistérségi szinten (In: Civil Szemle 2009/4. 91–110.)

KIS 2006 = Kis Krisztián: A társadalmi tőke, mint a társadalomban fellelhető nem anyagi erőforrás (In: Parola 2006/1. 2.)

KNAPP–SAXON–HARROLD 1991 = Knapp, Martin – Saxon-Harrold, Susan: Az öntevékeny szektor Nagy-Britanniában (In: Esély 1991/1. 35–47.)

KOLUMBÁN 2010 = Kolumbán Gábor: Bevezető gondolatok (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2010/1–2. 41.)

- KROPOTKIN 1908 = Kropotkin, Pjotr: A kölcsönös segítség mint természettörvény (Budapest, Athenaeum, 1908)
- KUTI 1992 = Kuti Éva (szerk.): A nonprofit szektor Magyarországon (Budapest, Nonprofit Kutatócsoport, 1992)
- KUTI 1998 = Kuti Éva: Hívjuk talán nonprofitnak... (Budapest, Nonprofit Kutatócsoport, 1998)
- KUTI 2008 = Kuti Éva: Stratégiai cselekvésen innen, illúziókon túl (In: Civil Szemle 2008/4. 5–43.)
- KUTI–MARSCHALL 1991 = Kuti Éva – Marschall Miklós (szerk.): A harmadik szektor (Budapest, Nonprofit Kutatócsoport, 1991)
- KUTI–MARSCHALL 1991 = Kuti Éva – Marschall Miklós: A nonprofit szektor fogalma. Egy definíciós vita és ami mögötte van (In: Esély 1991/1. 62–69.)
- LAKATOS 2009 = Lakatos Kinga: A képessé tétel (empowerment) lehetőségei a civil társadalomban (In: Civil Szemle 2009/2. 43–61.)
- LENDVAI 2002 = Lendvai Róbert: A kistelepülések önkormányzatai és a civil szervezetek közötti kapcsolatok (Pécs, 2002, szakdolgozat)
- LENGYEL–SZÁNTÓ 1994 = Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): A gazdasági élet szociológiája (Budapest, Aula, 1994.)
- LENGYEL–SZÁNTÓ 1998 = Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája (Budapest, Aula, 1998.)
- LESTER–ANHEIER 1999 = Salamon, Lester – Anheier, Helmut: Szektor születik II. (Budapest, 1999)
- LÉVAI 1996 = Lévai Katalin: Az önkormányzatok és a nonprofit szektor közötti együttműködésről (In: Esély 1996/1. 50–60.)
- MARBÁN 2009 = Marbán Gallego, Vicente: A harmadik szektor szerepe Spanyolország szociális fejlődésében, az Európai Szociális Modell tükrében (In: Civil Szemle 2009/3. 71–92.)
- MÁRKUS 2005 = Márkus Eszter (szerk.): Ismerd, értsd, hogy cselekedhess (Budapest, NOSZA, EMLA Egyesület, 2005)
- MÉSZÁROS–SEBESTÉNY (1997) = Mészáros Geyza – Sebestény István: Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata (In: Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és választások, szerk.: Landau Edit – Szalai Júlia – Vince Péter, Budapest, Aktív Társadalom Alapítvány, 540–554. 1997)
- MILL 1994 = Mill, John Stuart: A szabadságról (Budapest, Századvég kiadó, 1994)
- NAGY–SEBESTÉNY–SZABÓ 2008 = Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2006 (Budapest, KSH, 2008)
- NAGY–SEBESTÉNY–SZABÓ 2009 = Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2007 (Budapest, KSH, 2009)
- NAGY–SEBESTÉNY–SZABÓ 2010 = Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2008 (Budapest, KSH, 2010)

NÁRAI 2009 = Nárai Márta: Ismeretek és vélemények a nonprofit szektor szervezeteiről (In: Civil Szemle 2009/2. 5–21.)

NÉMETH 2005 = Németh Jenő: Kistérségek társadalma, kistérségi civil fórum kialakítása (In: Magyar Közigazgatás 2005/8. 487–492.)

NEMODA 2005 = Nemoda István: Stratégiai partnerségben (In: Civil Szemle 2005/3. 119–130.)

NIZÁK 2004 = Nizák Péter: Az állami pályázati rendszer tapasztalatai (In: Civil Szemle 2004/1. 118–132.)

NIZÁK 2005 = Nizák Péter: A társadalmi egyeztetésről – a Nemzeti Fejlesztési Terv kapcsán (In: Civil Szemle 2005/4. 91–101.)

ORBÁN–SZÁNTÓ 2005 = Orbán Annamária – Szántó Zoltán: Társadalmi tőke (In: Erdélyi Társadalom 2005/2. 55–70.)

OSVÁTH 2007 = Osváth László: Térségi civil kapcsolatrendszer formálódása (In: Civil Szemle 2007/1. 31–47.)

OSVÁTH 2009 = Osváth László: A civil szféra hálózatai és a társadalmi fejlődés (In: Civil Fórum, Kolozsvár 2009/2. 16–19.)

PAJKOSSY 1993 = Pajkossy Gábor: Egyesületek a reformkori Magyarországon (In: História 1993/2. 6–9.)

PÁLNÉ 1991 = Pálné Kovács Ilona: Politikai helyi önkormányzatok (In: Magyar Közigazgatás 1991/11. 1020–1029.)

PÁLNÉ 2001 = Pálné Kovács Ilona: Regionális politika és közigazgatás (Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001)

PÁLNÉ 2008 = Pálné Kovács Ilona: Helyi kormányzás Magyarországon (Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2008)

PATAKINÉ 2008 = Patakiné Góbor Hajnalka: Civil-önkormányzati együttműködés a XVII. kerületben (Budapest, 2008, TDK dolgozat)

PAVLUSKA 1999 = Pavluska Valéria: A nonprofit szektor (Pécs, 1999)

PÉTERFI 2004 = Péterfi Ferenc: Civil társadalom – intézmények építése – közösségfejlesztés (In: Civil Fórum, Kolozsvár 2004/2. 10–11.)

PRATT 2005 = Pratt, Jon: Lépésről lépésre – Kézikönyv a civil szervezetek területi alapú szerveződéséhez (Budapest, Acta Civitalis 5, 2005)

PUTNAM 1993 = Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy (Princeton, Princeton University Press, 1993)

PUTNAM 1995 = Putnam, Robert: Tuning in, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America (Political Science and Politics, 664–682, 1995)

PUTNAM 2000 = Putnam Robert: Bowling Alone (New York, Simon and Schuster, 2000)

PUTNAM 2006 = Putnam, Robert: A prosperáló közösség. A társadalmi tőke és a közélet (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2006/2. 11–17.)

- RADÓ 2005 = Radó Gábor (szerk.): Civil szervezetek Budapest XIII. kerületében (Budapest, 2005)
- RAJNAI 2008 = Rajnai Gábor: Működő közösség a szektorok között (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2008/4. 8–10.)
- REISINGER 2009 = Reisinger Adrienn: Részvételi demokrácia és társadalmi részvétel – elméleti megközelítés (In: Civil Szemle 2009/4. 5–23.)
- RENN 2004 = Dr. Renn Oszkár (szerk.): Első lépések (A civil összefogás útján) (Eger, Életfa Környezetvédő Szövetség, 2004)
- ROBBIE–MAXWELL 2006 = Robbie, Kevin –Maxwell, Colette: Making the Case. Social Added Value Guide. (Communities Scotland, 2006)
- SALAMON 1987 = Salamon, Lester: Partners in Public Service: The Scope and Theory of Government-Non-government Relations. (In: The Nonprofit Sector, szerk.: Walter W. Powell, New Haven, Conn., Yale University Press, 1987)
- SALAMON 1994 = Salamon, Lester: The Nonprofit Sector and the Evolution of the American Welfare State. (In: The Jossey-Bass Handbook on Nonprofit Leadership and Management, szerk.: Robert D. Heimovics., San Francisco, Jossey-Bass 1994)
- SALAMON 1999 = Salamon, Lester: Government-Nonprofit Relations in International Perspective. (In: Nonprofits and Government: Collaboration and Conflict, szerk.: Elizabeth T. Boris and Eugene Steuerle, Washington, D.C.: Urban Institute Press, 1999)
- SCSAURSZKI 2007 = Scsaurszki Tamás: Közösségi alapítványok I–II. (In: Civil Szemle 2007/1. 121–134., 2007/2. 143–152.)
- SEBESTÉNY 1998 = Sebestény István: Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata (Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 1998)
- SEBESTÉNY 2002a = Sebestény István: A nonprofit szervezetek önkormányzati támogatása 2000-ben, településsoros adattár. (Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2002)
- SEBESTÉNY 2002b = Sebestény István: Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata (Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2002)
- SEBESTÉNY 2002c = Sebestény István: Együttműködési formák az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek között (Budapest, Gazdaság és Statisztika, 2002/6. 7–25.)
- SEBESTÉNY 2004 = Sebestény István: Civil dilemmák, civil kételyek a civil szervezetek (köz)életében (In: Civil Szemle 2004/1. 29–40.)
- SEBESTÉNY 2005a = Sebestény István: „Civilika” – A civil társadalom a politika ölelésében (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2005/3. 7–9.)
- SEBESTÉNY 2005b = Sebestény István: A civil szervezetek funkciói az önkormányzatok hatékony működésében (In: Civil Fórum, Kolozsvár 2005/1. 10–12.)
- SEBESTÉNY 2005c = Sebestény István: Civil dilemmák – kihívások és alternatívák a civil szektorban (Budapest, Acta Civitalis 6, 2005)
- SEBESTÉNY 2006a = Sebestény István: Civil (anti)ethosz (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2006/2. 3–4.)

SEBESTÉNY 2006b = Sebestény István: Önkormányzatok és civil szervezetek: együttműködés települési és kistérségi szinten Kutatási jelentés (Kutatás vezető: Dr. Winkler György, Magyar Közigazgatási Intézet (*kézirat*), Budapest, 2006)

SEBESTÉNY 2009 = Sebestény István: Az önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének dimenziói. (In: Civil és nonprofit szervezetek szerepe a gazdaságban. Tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepeén, 2008. november 11. szerk.: G. Márkus György, Budapest, Általános Vállalkozási Főiskola, Tudományos Közlemények 21. szám. 55–60.)

SEBESTÉNY 2010 = Sebestény István: Civil iránytű (Kolozsvár, Civil Fórum, XI./1–2., 34.)

SÍK 2006 = Sík Endre: Tőke-e a kapcsolati tőke, s ha igen, mennyiben nem? (In: Szociológiai Szemle 2006/2. 72–95.)

SÍK 2010 = Sík Endre: A társadalmi tőke és fejleszthetőségei (In: Civil Fórum, Kolozsvár, 2010/1–2. 42–43.)

SÍNAYNÉ 2002 = Sínayné Hirkó Nóra: Az önkormányzat foglalkoztatási kötelezettségének megvalósítása civil szervezetek útján (In: Magyar Közigazgatás 2002/11. 692–697.)

SNAVELY–DESAI 2001 = Snavely, Keith – Desai, Uday: Mapping Local Government-Nongovernmental Organization Interactions: A Conceptual Framework (In: Journal of Public Administration Research & Theory, Volume 11, Issue 2 245–263)

SWIANIEWICZ 2001 = Swianiewicz, Pawel (szerk.): Public Perception of Local Government. (Budapest, Open Society Institute, 2001)

SZABÓ 1994 = Szabó Máté: A társadalmi mozgalmak szerepe a demokratikus politikai rendszer intézményesedésének folyamatában Magyarországon (In: Szociológiai Szemle 1994/3. 45–63.)

SZÁSZ 2003 = Szász Anna: A kormány civil stratégiája (In: Esély 2003/1. 108–116.)

TAYLOR 2003 = Taylor, Marylin: Commentary (In: Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Volume 32, Number 3 432–436.)

TAYLOR–BASSI 1998 = Taylor, Marilyn –Bassi, Andrea: Unpacking the State: The Implications for the Third Sector of Changing Relationships Between National and Local Government (In: Voluntas, Volume 9, Number 2 113–136.)

TEVANNÉ–RÉPÁS 1998 = Tevanné Südi Annamária – Répás Judit: A helyi önkormányzatok feladat-és hatásköri jegyzéke (Képviselő-testület). Önkormányzati Akadémia, 1998.

TÖRÖK–VINCZE 1998 = Török Marianna – Vincze Krisztina (szerk.): Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára (Budapest, 1998)

TSUKAMOTO–NISHIMURA 2006 = Tsukamoto, Ichiro –Nishimura, Mariko: The emergence of local non-profit government partnerships and the role of intermediary organizations in Japan (In: Public Management Review, Volume 8, Number 4 567–581.,2006)

TWOMBLY 2003 = Eric C. Twombly: What Factors Affect the Entry and Exit of Nonprofit Human Service Organizations in Metropolitan Areas? (In: Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Volume 32, Number 2 211–235. 2003)

VARGA 1996 = Varga Istvánné: A civil szervezetek jelentősége a helyi társadalomban, szerepük az önkormányzati döntések előkészítésében (In: Magyar közigazgatás 1996/12. 723–726.)

VARSÁNYI 2005 = Varsányi Erika: Helyhatóságok és állampolgárok a magyar ugaron. (In: Civil Szemle 2005/2. 31–51.)

VERCSEG 2004a = Vercseg Ilona: Villanófényben Közép- Kelet-Európa (In: Civil Fórum, 2004/2. 5-7.)

VERCSEG 2004b = Vercseg Ilona: A társadalmi tőke (social capital) mérése magyarországi településeken (In: Parola 2004/3. 10–15.)

WEISBROD 1990 = Weisbrod, Burton: Toward a Theory of the Voluntary Non-profit Sector in a Three Sector Economy (In: The Nonprofit Organization, szerk.: David L. Gies, J. Steven Ott, and Jay M. Shafritz, Pacific Grove, Calif., Brooks/Cole 1990)

WEISBROD 1998 = Weisbrod, Burton: Institutional Form and Organization Behavior (In Private Action and the Public Good (Szerk.: Walter W. Powell and Elizabeth S. Clemens, New Haven, Conn.: Yale University Press, 1998)

WOOLCOCK 2000 = Woolcock, Michael: The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes. Human Resources Development Canada and the OECD (International Symposium. The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well Being, March 19-21, 2000. Quebec City. Canada, 2000)

ZÁM 1997 = Zám Mária: Civilbarát önkormányzatok (In: Magyar közigazgatás 1997/7. 421–425.)

ZÁM 2001 = Zám Mária: Együttműködés a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek között (In: Magyar Közigazgatás 2002/11. 275–282.)

ZIKKERT–DANDÉ 2005 = Zikkert Antal – Dandé István: Civil attitűdök és megoldókulcsok. (In: Civil Szemle 2005/4. 77–89.)

ZSOHÁRNÉ 2000 = Zsohárné Horváth Zsuzsanna: „Egyedül nem megy!” A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolata (In: Magyar Közigazgatás 2000/4. 254–255.)

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

Személyi adatok

Név: Sebestény István
Cím: 1158 Budapest, Ady Endre u. 47.
Telefon: 419-2319, 30-9-647-263
Email: civitalis@t-online.hu; istvan.sebesteny@ksh.hu
Születési idő: 1963 február 7.
Családi állapot: nős

Szakmai tapasztalat

2006- KSH, főtanácsos
2005-2006 Foglalkoztatási Hivatal, főtanácsos
2000-2005 KSH, főtanácsos
1992-2000 KSH, különböző pozíciók
1990-1992 VÁTI, kutató
1989-1990 Kopint-Datorg, piackutató
1988-1989 KSH, előadó

Tanulmányok

1995-1997 ELTE Jogi Továbbképző Intézete
Demográfia szak
végzettség: *demográfus (2000)*
1989-1995 ELTE BTK, Történelem szak
végzettség: *történelem szakos bölcsész (2002)*
1983-1988 Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem,
külgazdasági szak, szociológia szak
végzettség: *közgazdász-szociológus (1988)*
1977-1981 Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium,
angol-fizika szak

Tudományos fokozat

2007- *doktorandusz* - PTE BTK, Interdiszciplináris Doktori Iskola
(Helyi-területi önkormányzatok – helyi társadalom program)

Egyéb képesítés

2003 közigazgatási szakvizsga

Nyelvtudás

Angol szakmai felsőfokú nyelvvizsga
Spanyol szakmai felsőfokú nyelvvizsga (passzív)

Egyéb ismeretek

Számítógép felhasználói és alkalmazói szintű ismerete -SPSS, Word, Excel, Power Point, Foxpro, Blaise

B kategóriás jogosítvány

Főbb kutatási területek

- a nonprofit szektor története, jellemzői, pénzügyi háttere
- az önkormányzatok és a nonprofit szektor kapcsolata
- a nonprofit szervezetek humán erőforrása
- a szektor érdekvédelme
- a parlamenti képviselőjelöltek, a politikai elit

Szakmai tevékenységek

Részvétel a KSH nonprofit szektorra vonatkozó statisztikai megfigyelésében, 1992-2005, 2006–
Részvétel az FH a bérfolyamatok és a foglalkoztatás alakulására vonatkozó statisztikai
adatgyűjtésében (2005-2006)

Részvétel a Johns Hopkins Egyetem (Baltimore) nemzetközi nonprofit összehasonlító kutatásában
(CNP) 1995-1999, 2004-2006

Parlamenti képviselőjelöltek statisztikai vizsgálata, a pártok jelöltállítási stratégiáinak elemzése a
választások évében, 1994-1998-2002

Önkormányzatok és nonprofit szervezetek kapcsolatának elemzése 1996-2000-2004

Évenként megjelenő Ingatlanpiac című kiadvány utcasoros adatállományának előállítása, 1997-2003

Részvétel a münsteri egyetem kelet- és közép-európai nonprofit kutatásában (FOCS) 2000-2002

A nonprofit szervezetek funkcionális osztályozási rendszerének elméleti kidolgozása, 2001

A nonprofit szektor statisztikai vizsgálatához szükséges új típusú reprezentációs teljeskörűsítési
módszer elméleti és gyakorlati kidolgozása, 1999

Szakmai publikációs tevékenység (szakmai folyóiratok, napilapok)

Szakértői tevékenység (a civil szektorra vonatkozó nyilvántartási rendszer, jogszabályi környezet,
támogatási rendszer fejlesztése stb.)

Teljes körű adatfelvételek lebonyolítása: mintakiválasztás, kérdőív-szerkesztés, rögzítőprogram-
készítés, adatfeldolgozás, táblázatkészítés, elemzés, prezentáció

Numerikus azonosító nélküli adatbázisok összekapcsolására vonatkozó logikai eljárások kidolgozása

Történeti demográfiai kutatások, elemzések

Pozíciók

Vendégelőadó a Budapesti Corvinus Egyetemen, az Általános Vállalkozási Főiskolán és a Nyugat-
Magyarországi Egyetemen

A Civil Szemle című folyóirat szerkesztője (2004-)

A Civil Szemle Alapítvány kuratóriumának tagja (2005-2007)

A kolozsvári Civil Fórum folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (2005-)

A Nemzeti Civil Alapprogram Civil Önszerveződés, Szakmai és Területi Együttműködés
kollégiumának (2004-2006), illetve az NCA Tanácsának (2006-2009) miniszteri delegáltja

A társadalomtudományi kutatással foglalkozó Civitalis Egyesület alapító tagja és elnöke (1996-) Acta
Civitalis (1999-) című kiadványsorozat alapítója és szerkesztője

Díjak, ösztöndíjak, elismerések

TDK II. helyezés, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Szociológia I. szekció, 1987

TDK III. helyezés, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Szociológia szekció, 1988

KSH, Társadalomstatisztikai pályázat II. díj, 2000

Magyar Zoltán Felsőoktatási Közalapítvány Ösztöndíja, 2009

Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt, polgári tagozat, 2009

PUBLIKÁCIÓK

(Sebestény István, 1987–2010)

- 1) Csóti Erika – Sebestény István (1987): Üzenet a Kerka partjáról. (Message from the bank of the river Kerka) In: Quo vadis? Faluszociológiai Tanulmányok. (Szerk.: Elek Sándor – Gyenei Márta) – Szociológiai Műhelytanulmányok, 6. sz. Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKE), Budapest, pp. 177–228.
- 2) Csóti Erika – Fölsz Ferenc– Sebestény István (1988): Egy őrségi falu népesedési viszonyainak feldolgozása. (Processing of the demographic relations of a village in Őrség). TDK dolgozat, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKE), Budapest.
- 3) Bocz János – Kuti Éva – Sebestény István – Seresné Gyűrűs Gabriella – Vajda Ágnes (1994): Alapítványok és egyesületek. A nonprofit szektor statisztikája (Foundations and voluntary associations. The statistics on the nonprofit sector) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. 83 p.
- 4) Bocz János – Gyulavári Antal – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Sebestény István – Vajda Ágnes (1994): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1992 (Nonprofit organizations in Hungary, 1992) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 53 p.
- 5) Sebestény István (1994): A nonprofit szféra eredete és jellemzői. (Origins and characteristics of the nonprofit sector) In: Iskolák a nonprofit szektorban. (Szerk.: Bak Zsófia) – Alapítványi és Magániskolák Egyesülete. Budapest, pp. 11–18.
- 6) Sebestény István (1994): A nonprofit szféra a legfrissebb kutatások, adatok tükrében. (New findings and data on the nonprofit sector) In: Civil Budapest '94. – Módszertani füzetek 1. Budapesti Művelődési Központ, Budapest, pp. 79–86.
- 7) Sebestény István (1994): Parlamenti képviselőjelöltek 1994-ben (MP candidates in 1994) – Társadalomstatisztikai füzetek 8. szám. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. 37 p.
- 8) Hegyesi, Gábor – Sebestény, István (1995): The profile of the voluntary sector in Eastern Central European Countries. Hungary. In: Druzboslovne Razprave, Volume XI., number 19-20, Ljubljana, pp. 45–64.
- 9) Sebestény István (1995): Az 1994-es magyar parlamenti választások képviselőjelöltjeinek társadalmi jellemzői. (Social characteristics of candidates at the Hungarian parliamentary elections in 1994) In: Magyarország politikai évkönyve (Szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László) – Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, pp. 419–434.
- 10) Bocz János – Gyulavári Antal – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1995): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1993 (Nonprofit organizations in Hungary, 1993) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 68 p.
- 11) Bocz János – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (1995): Gyakorlati, módszertani és stratégiai kérdések a nonprofit szektor statisztikai megfigyelésében (Experiential, methodological and strategic questions in statistical observation of the nonprofit sector) – Gazdaság és Statisztika, 3., Budapest, pp. 51–63.

- 12) Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1996): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1994 (Nonprofit organizations in Hungary, 1994) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 98 p.
- 13) Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1997): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1995 (Nonprofit organizations in Hungary, 1995) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 102 p.
- 14) Mészáros Geyza – Sebestény István (1997): Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata. (Relationship between local governments and nonprofit organizations) In: Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és választások (Szerk.: Landau Edit – Szalai Júlia – Vince Péter) – Aktív Társadalom Alapítvány, Budapest, pp. 540–554.
- 15) Kaposvári Anikó – Králik Miklós – Sebestény István (1997): Magyarország civilnézetben (Hungary: A Civil Approach) – Európa Ház – Civitalis Egyesület, Budapest, 78 p.
- 16) Sebestény István (1997): Oktatási szervezetek a magyar nonprofit szektorban (Educational organizations in the Hungarian nonprofit sector) – Új Pedagógiai Szemle 2., Budapest, pp. 80–82.
- 17) Mészáros Geyza – Sebestény István (1997): Gondolatok 1 százalék körül (Thoughts around 1%) – Beszélő II./3., Budapest, pp. 53–56.
- 18) Kuti, Éva – Sebestény, István (1997): Nonprofit sector in Hungary in the early 1990s – Hungarian Statistical Review, 75. volume, Budapest, pp. 97–107.
- 19) Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (1998): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1996 (Nonprofit organizations in Hungary, 1996) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 126 p.
- 20) Sebestény István (1998): Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata, 1996. (Relationship between local governments and nonprofit organizations in 1996) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 88 p.
- 21) Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (1999): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1997 (Nonprofit organizations in Hungary, 1997) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 166 p.
- 22) Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (1999): Nonprofit szervezetek Magyarországon I. (Nonprofit organizations in Hungary, I) – Comitatus: önkormányzati szemle, 12., Budapest, 12. pp. 44-50.
- 23) Sebestény István (1999): Pártok, képviselőjelöltek az 1998. évi parlamenti választásokon (Parties, MP candidates for the Parliamentary Elections in 1998) – Társadalomstatisztikai füzetek 24. szám. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. 60 p.
- 24) Sebestény István (1999): Az 1998-as magyar parlamenti választások képviselőjelöltjeinek társadalmi jellemzői. (Social characteristics of candidates at the Hungarian parliamentary elections in 1998) In: Magyarország politikai évkönyve (Szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László) – Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, pp. 98–124.
- 25) Kuti, Éva – Salamon M., Lester – Sebestény, István – Toepler, Stefan (1999): Dimensions of the nonprofit sector. Hungary. In: Global Civil Society (Salamon M.,

- Lester – Anheier K., Helmut) The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore, pp. 305–324.
- 26) Kuti, Éva – Salamon M., Lester – Sebestény, István – Toepler, Stefan (1999): Las dimensiones del sector no lucrativo. Hungría. In: La sociedad civil global (Salamon M., Lester – Anheier K., Helmut) Fundación BBVA, Bilbao, pp. 373–396.
 - 27) Sebestény István (1999): A magyarországi nonprofit szektor 1998-ban (The Hungarian nonprofit sector in 1998) – Civil Évkönyv, Európa Ház, Budapest, pp. 5–17.
 - 28) Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Németh Zsolt – Sebestény István (2000): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1998 (Nonprofit organizations in Hungary, 1998) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 191 p.
 - 29) Mészáros Geyza – Sebestény István (2000): Gondolatok 1 százalék körül (Thoughts around 1%) In: 1 % „Forintszavazatok” civil szervezetekre – Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, pp. 142–149.
 - 30) Harsányi László – Mészáros Geyza – Nárai Erzsébet – Sebestény István (2000): Városi nonprofit szervezetek és önkormányzatok (Nonprofit organizations and local governments in towns) In: Köztes helyzet? A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában – Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok főosztálya, Budapest, pp. 63–104.
 - 31) Bocz János – Emri Istvánné – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (2001): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1999 (Nonprofit organizations in Hungary, 1999) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 246 p.
 - 32) Sebestény István (2001): A magyar nonprofit szektor nemzetközi és funkcionális megközelítésben (International and functional approach of the Hungarian nonprofit sector) – Statisztikai Szemle, Budapest, 4-5. pp. 335–355.
 - 33) Bocz János – Cseh Judit – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István (2002): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000 (Nonprofit organizations in Hungary, 2000) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 205 p.
 - 34) Sebestény István (2002): A nonprofit szervezetek önkormányzati támogatása 2000-ben, településsoros adattár. (Local governmental support to nonprofit organizations in 2000) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 96 p.
 - 35) Sebestény István (2002): Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata, 2000. (Relationship between local governments and nonprofit organizations in 2000) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 140 p.
 - 36) Sebestény István (2002): Együttműködési formák az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek között (Forms of cooperation between local governments and nonprofit organizations) – Gazdaság és Statisztika, Budapest, 6. pp. 7–25.
 - 37) Sebestény István (2002): A nonprofit szektor érdekképviseletének megoldása. (Solution for the advocacy of the nonprofit sector) – Magyar Kisebbség, Nemzetpolitikai Szemle, 3. Kolozsvár, pp. 60–62.
 - 38) Sebestény István (2002): Tiszabő történeti demográfiája a helyi katolikus anyakönyvek számítógépes feldolgozása alapján, 1737-1799 (Historical demography of Tiszabő village on the basis of the roman-catholic parish registers elaborated by computer, 1737-1799) –

- Történeti Demográfiai évkönyv, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, pp. 201–248.
- 39) Balogh, Bence – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (2002): 10 years in nonprofit statistics, 1992-2002 – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 57 p.
- 40) Sebestény István (2003): Pártok, képviselőjelöltek a 2002. évi parlamenti választásokon (Parties, MP candidates for the Parliamentary Elections in 2002) – Társadalomstatisztikai füzetek 38. szám. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. 74 p.
- 41) Sebestény István (2003): Országgyűlési választások: pártok, stratégiák, képviselőjelöltek és mandátumok. (Parliamentary election: parties, strategies, candidates and mandates) In: Magyarország politikai évkönyve (Szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László) – Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, pp. 1100–1145.
- 42) Sebestény István (2003): Az egyesületek számbavételének módszertani problémái a történeti statisztikában (Methodological problems of the evaluation of associations in historical statistics) – Statisztikai Szemle, 4., Budapest, pp. 373–387.
- 43) Balogh Bence – Bocz János – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Sebestény István – Telegdi László (2003): A nonprofit szektor főbb statisztikai jellemzői, 2001 (The main characteristics of the nonprofit sector in 2001) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 83 p.
- 44) Sebestény István (2003): Civil érdekképviselet alternatívái (Alternatives of civil advocacy) – Civil Fórum, IV./3., Kolozsvár, pp. I–III.
- 45) Kuti, Éva – Sebestény, István (2004): Boom and Consolidation: The Nonprofit Sector in Hungary. In: Future of Civil Society (Zimmer, Annette – Priller, Eckhard) Robert Bosch Stiftung, Wiesbaden, pp. 655–679.
- 46) Bocz János – Kuti Éva – Mészáros Geyza – Nagy Renáta – Sebestény István – Telegdi László (2003): A nonprofit szektor főbb statisztikai jellemzői, 2002 (The main characteristics of the nonprofit sector in 2002) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 62 p.
- 47) Sebestény István (2004): Civil dilemmák, civil kételyek a civil szervezetek (köz)életében (Civil dilemmas, civil doubts in the public life of civil organizations) – Civil Szemle, I./1., Budapest, pp. 29–39.
- 48) Sebestény István (2005): A civil szervezetek funkciói az önkormányzatok hatékony működésében (The functions of civil organizations in the effective operation of local governments) – Civil Fórum VI./1., Kolozsvár, pp. 10–12.
- 49) Bocz János – Mészáros Geyza – Nagy Renáta – Sebestény István (2005): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2003 (Nonprofit organizations in Hungary, 2003) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 375 p.
- 50) Sebestény István (2005): Civil dilemmák – Kihívások és alternatívák a civil szektorban (Civil dilemmas – Challenges and alternatives in the civil sector) – Civitalis Egyesület, Budapest, 153. p.
- 51) Sebestény István (2005): Civilika – A civil társadalom a politika ölelésében (Civilics – The civil society embraced by politics) – Civil Fórum, VI./3., Kolozsvár, pp. 7–9.

- 52) Béres Tibor – Sebestény István (2005): A civil összefogás dilemmái: II. szekció (Dilemmas of civil collaboration: section 2) In: A Soros Alapítvány konferenciája, Budapest, 2005. december 8. (Szerk.: Szőke Katalin és Nizák Péter) – Soros Alapítvány, Budapest, pp. 54–57.
- 53) Sebestény István (2006): Önkormányzatok és civil szervezetek: együttműködés települési és kistérségi szinten (Local governments and civil organizations: cooperation on the level of community and local region) Kutatási jelentés (Kutatás vezető: Dr. Winkler György) Magyar Közigazgatási Intézet (*kézirat*), Budapest, 61 p.
- 54) Sebestény István (2006): Civil (anti)ethosz (Civil {anti}ethos) – Civil Fórum, VII./2., Kolozsvár, pp. 3–4.
- 55) Sebestény István (2006): A civil felelősségről (About civil responsibility) – Civil Fórum, VII./2., Kolozsvár, pp. 20–21.
- 56) Sebestény István (2006): A makrostatisztikai adatok problémái (Problems of macrostatistical data) In: Czike Klára – Kuti Éva (2006): Önkéntesség, jótekonyság, társadalmi integráció – Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, pp. 201–207.
- 57) Sebestény István (2007): Pillanatkép a magyarországi nonprofit foglalkoztatásról (Snapshot on the Hungarian nonprofit employment) – Civil Fórum, VIII./1., Kolozsvár, pp. 8–10.
- 58) Sebestény István (2007): Tisztújítás és „közmeghallgatás” – NCA 2006 (Election and ”public hearing” – National Civil Fund 2006) – Civil Szemle, IV./3-4., Budapest, pp. 181–205.
- 59) Sebestény István (2007): Civil társadalom – statisztikailag (Civil society – from statistical point of view) – Civil Fórum, VIII./2., Kolozsvár, pp. 11–14.
- 60) Sebestény István (2007): Civil „érdekkép”... (Civil ”interest”) – Civil Fórum, VIII./4., Kolozsvár, pp. 8–9.
- 61) Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István (2007): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2005 (Nonprofit organizations in Hungary, 2005) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 310 p.
- 62) Nagy Renáta – Sebestény István (2007): Civil társadalom, nonprofit szektor (Civil society, nonprofit sector) In: Társadalmi ellátórendszerek, 2006. (Szerk.: Polónyi katalin és Székely Gáborné) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, pp. 121–129.
- 63) Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István (2008): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2006 (Nonprofit organizations in Hungary, 2006) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 385 p.
- 64) Nagy, Renáta – Sebestény, István (2008): Methodological Practice and Practical Methodology: Fifteen Years in Nonprofit Statistics – Hungarian Statistical Review, 86. volume, Budapest, pp. 112–138.
- 65) Sebestény István (2008): Egyleti szabályozás a dualizmus korában (Regulation of Associations in the age of dualism) – Civil Fórum, IX./3., Kolozsvár, pp. 7–9.
- 66) Sebestény István (2008): Az összeférhetetlenség dilemmái (Dilemmas of incompatibility) – Civil Szemle, V./4., Budapest, pp. 112–117.

- 67) Báder György – Sebestény István (2008): A pestújhelyi civil egyeztető tanács. (The conciliation council in Pestújhely) In: Párbeszéd a partnerségért 2. (Szerk.: Gál Sándor) – Baba-Mama Alapítvány, Eger, pp. 69–72.
- 68) Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István (2009): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2007 (Nonprofit organizations in Hungary, 2007) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 194 p.
- 69) Sebestény István (2009): Az önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének dimenziói. (Dimensions of cooperation between NGOs and communes) In: Civil és nonprofit szervezetek szerepe gazdaságban. Tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepeén, 2008. november 11. (Szerk.: G. Márkus György) – Tudományos Közlemények 21. szám. Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest, pp. 55–60.
- 70) Nagy, Renáta – Sebestény, István (2009): Metodología práctica y práctica metodológica: 15 años de estadísticas del Tercer Sector en Hungría – Revista Española del Tercer Sector, N. 12., Mayo-Agosto, Madrid, pp. 131–155.
- 71) Sebestény István (2009): „Egykettőre vagy kettőre” – A civil és az egyházi 1%-os felajánlások alakulása és összefüggései Magyarországon (The formation and inherence of onepercent designations in Hungary) – Civil Fórum, X./3., Kolozsvár, pp. 25–28.
- 72) Sebestény István (2009): Nonprofit statisztika: mennyiségi fejlődés, minőségi változás és a Nemzeti Civil Alapprogram tapasztalatai. (Nonprofit statistics: quantitative development, qualitative change and the experiences of the National Civil Fund) In: Húsz éve partnerségben – az egyesülési jog egykor és ma. Tudományos konferencia, Parlament, 2009. április 3. (Szerk.: Prof. Dr. Szabó Máté et al.) – Konferenciakiadvány, Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest, pp. 59–66.
- 73) Sebestény István (2009): Vitairat II. (Polemics 2) In: Barabás Miklós – Nagy Renára – Sebestény István: Egy lépés előre. Kérdőíves felmérés a Civil Kamaráról. Európa Ház, Budapest, pp. 6–9.
- 74) Nagy Renáta – Sebestény István – Szabó István (2010): Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2008 (Nonprofit organizations in Hungary, 2008) – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 195 p.
- 75) Sebestény István (2010): Civil iránytű (Civil compass) – Civil Fórum, XI./1–2., Kolozsvár, p. 34.